

Hjälperbet *skulle* i en digital gymnasieläroboksserie i B1-svenska

Meri Pulkkinen
Avhandling pro gradu
Examensprogrammet för språkinläring och språkundervisning, Nordiska språk
Institutionen för språk- och översättningsvetenskap
Humanistiska fakulteten
Åbo universitet
Maj 2023

The originality of this thesis has been checked in accordance with the University of Turku quality assurance system using the Turnitin OriginalityCheck service.

Avhandling pro gradu

**Examensprogrammet för språkinläring och språkundervisning, Nordiska språk
Meri Pulkkinen**

Hjälpverbet *skulle* i en digital gymnasieläroboksserie i B1-svenska

Antal sidor: avhandling pro gradu 57 s., bilagor 5 s.

Tidigare studier har visat att finska språkbrukare har en tendens att över- eller underanvända *skulle*. Därför undersöker jag hur det inflöde som gymnasisterna får via läromaterial ser ut vad gäller *skulle* då läromaterialet spelar en viktig roll som en primär inflödeskälla i språkinläring. I denna undersökning studerar jag hur hjälpverbet *skulle* presenteras och var det förekommer i en digital gymnasieläroboksserie i B1-svenska. Vidare utreder jag vilka av betydelseerna av *skulle* som förekommer i läromaterialet.

Som material i undersökningen har jag använt de tre första läroböckerna i en digital läroboksserie för gymnasiets B1-svenska, *Gilla* (Edita Publishing Oy). Materialet består av läroböckerna, deras tilläggsmaterial och materialet för läraren. Analysmetoderna är kvalitativa med kvantitativa inslag. Jag har analyserat på vilket sätt hjälpverbet *skulle* presenteras i läromaterialet. Jag har excerperat varje förekomst av *skulle* och analyserat vilken betydelse som verbet har i varje fall. Betydelseerna har indelats i deontisk, epistemisk, futural, hypotetisk, intentionell och modifierande. Beläggen utan kontext har utelämnats. Vidare har jag indelat beläggen i tre förekomst kategorier: exempel, text/dialog och övning/spel.

Resultaten visar att läromaterialet primärt tar upp hjälpverbet som motsvarighet till finskans konditionalis men även futurum i förfluten tid nämns. I presentationen används det ofta exempel som inte har någon tydlig kontext vilket försvårar analysen av betydelsen. Majoriteten av beläggen återfinns i kategorin övning/spel. Andelen belägg i kategorin text/dialog minskar från bok till bok.

Hypotetisk betydelse är den mest frekventa av betydelseerna med en andel på 61,4 % i hela materialet och den påträffas oftast i *Gilla 4*. Detta är naturligt då *Gilla 4* innehåller teorin om bruket av *skulle* samt en stor mängd av övningar på villkorssatser. Modifierande betydelse är den enda som presenteras i materialet och den är den näst frekventaste i hela materialet med en andel på 30,3 %. I *Gilla 1–2* och *3* dominerar modifierande betydelse. Andelen futural betydelse är liten (6,1 %) och intentionell betydelse används minst (1,1 %). Varken deontisk eller epistemisk betydelse förekommer i materialet. I några fall har *skulle* använts felaktigt i stället för *ska* i en bisats när huvudsatsen står i presens.

I framtiden vore det viktigt att jämföra olika läroboksserier för att skapa en allmän bild av hur hjälpverbet *skulle* presenteras i gymnasiets B1-svenska.

Ämnesord: *skulle*, läroböcker, språkinläring, grammatikinläring

Innehåll

1 Inledning	5
1.1 Syfte	5
1.2 Material och metod	6
1.3 Avhandlingens disposition	6
2 Hjälperbet <i>skulle</i>, dess användning och betydelser	7
2.1 Allmänt om hjälperbet och om <i>skulle</i>	7
2.2 <i>Skulle</i> och dess olika betydelser	8
2.2.1 Muittaris (1990) kategorisering av <i>skulle</i> -betydelser	8
2.2.2 Futural betydelse	11
2.2.3 Intentionell betydelse	13
2.2.4 Deontisk betydelse	14
2.2.5 Epistemisk betydelse	15
2.2.6 Hypotetisk betydelse	16
2.2.7 Modifierande betydelse	18
2.3 Finskspråkigas tendens att över- eller underanvända <i>skulle</i>	18
3 Konditionalis i finskan och dess motsvarigheter i svenskan	20
4 Grammatikinlärning och läroböckernas roll	22
4.1 Läroämnet svenska som det andra inhemska språket	22
4.2 Grammatikinlärning och undervisning	22
4.3 Läroböckernas roll i grammatikundervisning	24
5 Forskningsöversikt	26
6 Material och metod	29
6.1 Gilla	29
6.2 Metod	30
7 Resultat	33
7.1 Hur presenteras användning av <i>skulle</i> i <i>Gilla</i> -bokserien?	33

7.1.1	Hur presenteras användning av <i>skulle</i> i läroböckerna	33
7.1.2	Hur presenteras användning av <i>skulle</i> i lärarmaterial	37
7.2	<i>Skulle</i> i olika förekomstskategorier	39
7.3	Olika betydelser av <i>skulle</i> i <i>Gilla</i> -bokserien	40
7.3.1	En översikt över betydelser i materialet	41
7.3.2	Intentionellt <i>skulle</i> i materialet	42
7.3.3	Futuralt <i>skulle</i> i materialet	42
7.3.4	Hypotetiskt <i>skulle</i> i materialet	44
7.3.5	Modifierande <i>skulle</i> i materialet	47
7.3.6	Felaktiga fall	50
8	Sammanfattande diskussion	52
	Litteratur	56
	Lyhennelmä	58
	Bilder	
	Bild 1. Sannis språktips om <i>skulle</i> i <i>Gilla 1–2</i> . © Edita Publishing Oy	33
	Bild 2. Övning på indirekt frågesats. © Edita Publishing Oy	34
	Bild 3. Tabell över hjälpverb och deras översättningar till finska. © Edita Publishing Oy	35
	Bild 4. Stödpaper om hjälpverb. © Edita Publishing Oy	38
	Figurer	
	Figur 1. Andelen belägg på <i>skulle</i> i olika förekomstskategorier i olika delar av materialet.	40
	Figur 2. Andelen olika betydelser av <i>skulle</i> i olika delar av materialet.	41
	Figur 3. Andelen <i>futuralt skulle</i> i olika förekomstskategorier i olika delar av materialet.	43
	Figur 4. Fördelning av <i>hypotetiskt skulle</i> i olika förekomstskategorier i hela materialet.	44
	Figur 5. Andelen <i>hypotetiskt skulle</i> i olika förekomstskategorier i olika delar av materialet.	45
	Figur 6. Fördelning av <i>modifierande skulle</i> i olika förekomstskategorier i hela materialet.	47
	Figur 7. Andelen <i>modifierande skulle</i> i olika förekomstskategorier i olika delar av materialet.	48
	Figur 8. Verb som kopplas ihop med <i>modifierande skulle</i> .	49
	Tabell	
	Tabell 1 Kategorisering av <i>skulles</i> betydelser	32

1 Inledning

De flesta finskspråkiga språkinlärare av svenska har troligen hört att hjälpverbet *skulle* motsvarar finskans *-isi-*, med andra ord konditionalis i finskan. Hjälpverbet har dock flera olika betydelser som oftast är obekanta för vanliga språkinlärare. I min avhandling undersöker jag hur hjälpverbet *skulle* presenteras och förekommer i B-svenskans digitala gymnasieläroboksserie *Gilla* (Aalto, M., Forsblom, N., Hyvärinen-Andersson A-M.; Juuti, S., Leino, A. & Siitarinen, A-S 2021–2022). Hjälpverb och konditionalis redogörs för i grammatikdelen i *Gilla 4* men jag analyserar också *Gilla 1–2* och *Gilla 3* eftersom jag är intresserad av på vilket sätt *skulle* presenteras och förekommer innan man redogör för det i grammatiken. Vidare är det intressant att utreda i vilka betydelser *skulle* förekommer i olika böcker.

Det är relevant att undersöka detta tema då det finns bara få tidigare studier kring hjälpverbet *skulle* och då *skulle* i läromaterial för finskspråkiga inte har varit föremål för studier så vitt jag vet. Sundman (2022:43–46) påpekar att finska språkinlärare antingen över- eller underanvänder *skulle*. Jag är intresserad av att utreda om det finns någon förklaring till det i läroböcker. Läroböcker är ju oftast den primära inflödeskällan i språkinlärning (Sundman 2011:330; Vaakanainen & Mäkilä 2017:169) varför det är viktigt att undersöka just hur grammatiska begrepp presenteras i dem och vilket slags språkligt inflöde de erbjuder.

1.1 Syfte

Syftet med föreliggande studie är att öka vår kunskap om hjälpverbet *skulle* i läromaterial. Jag undersöker hur *skulle* presenteras och i vilka betydelser det förekommer i en läroboksserie för B-svenska i gymnasiet. Jag analyserar bara materialet och tar inte hänsyn till hur läromaterialet används i själva språkundervisningssituationerna. Jag söker svar på följande frågor:

- Hur presenteras hjälpverbet *skulle* i materialet?
- Hur ofta, var och i vilka betydelser förekommer *skulle* i materialet?

1.2 Material och metod

Materialet består av tre digitala gymnasieläroböcker i B-svenska och lärarmaterialet för dessa böcker: *Gilla 1–2*, *Gilla 3* och *Gilla 4*. Bokserien är helt ny och baserar sig på de nyaste *Grunderna för gymnasiernas läroplan* som togs i bruk år 2021. Därför omfattar bokserien bara böcker till de fyra första modulerna i gymnasiet i början av hösten 2022 då jag samlade in materialet. Jag har sålunda uteslutit boken *Gilla 5* som publicerades senare under hösten 2022 ur denna studie. Jag analyserar även lärarmaterialet för böckerna eftersom det ofta innehåller tillägsövningar samt annat undervisningsmaterial såsom diaserier om grammatik.

Hjälpverben tas upp i grammatikdelen av boken *Gilla 4* som används på modul fyra som vanligen studeras i årskurs två i gymnasiet. Jag antar att hjälp verbet *skulle* också förekommer i texter samt i några övningar redan i böckerna för de tidigare modulerna. Därför är det viktigt att inkludera böckerna *Gilla 1–2* och *3* i materialet. Det är också intressant att se om *skulle* presenteras eller förekommer på olika sätt i de tidigare böckerna än i *Gilla 4*.

Jag har gått igenom läroböckerna samt lärarmaterialet och excerperat alla belägg på *skulle*. Alla texter, dialoger och olika övningar, även hörförståelseövningar, ingår i mitt material eftersom jag vill veta vilket slags språkligt inflöde böckerna erbjuder. Studien är en kvalitativ innehållsanalys och läroboksanalys med kvantitativa inslag. Jag redogör närmare för mitt material och min metod i kapitel 5.

1.3 Avhandlingens disposition

I de följande två kapitlen presenterar jag ett urval teorier som stöder min undersökning och definierar några viktiga begrepp. Jag presenterar hjälp verbet *skulle*, dess användning och olika betydelser i kapitel 2. I kapitel 3 redogörs det för konditionalis i finska och dess motsvarigheter i svenska medan kapitel 4 handlar om språkinlärning och läroböckernas roll i inlärning. I kapitel 5 presenterar jag de viktigaste tidigare undersökningarna kring hjälp verbet *skulle* med hänsyn till denna studie. Jag redovisar mitt material och min metod i kapitel 6. I kapitel 7 presenterar jag mina resultat. Först redogör jag för på vilket sätt *skulle* presenteras i materialet varefter jag utreder var och hur ofta de olika betydelserna förekommer. Sammanfattande diskussion avslutar avhandlingen i kapitel 8.

2 Hjälppverbet *skulle*, dess användning och betydelser

I detta kapitel presenterar jag inledningsvis hjälppverb i allmänhet varefter jag fokuserar på hjälppverbet *skulle* och dess betydelser. Jag diskuterar också finskspråkigas tendenser att över- och underanvända *skulle*.

2.1 Allmänt om hjälppverb och om *skulle*

Hjälppverb är ett verb som vanligen har en annan verb- eller participfras som obligatorisk och som den enda bundna bestämningen. Syntaktiskt sett är huvudverbet en bestämning till hjälppverbet men enligt den grammatiska traditionen uppfattas huvudverbet som verbfrasens huvudord. Det betyder att hjälppverb har endast litet egen betydelse i verbfrasen och betydelsen kan ibland uttryckas utan det genom att böja huvudverbet. Hjälppverb indelas i olika betydelsegrupper som skiljer sig åt i fråga om syntaktisk användning: temporala (tempusbildande), passivbildande, modala (som vidare grupperas i epistemiska, deontiska, potentiella samt intentionella betydelser), aktionella och kausativa. (SAG 2:536; Hultman 2015:144.) Med hjälp av temporala hjälppverb bildas sammansatta tempus. De används med huvudverb som alltid står i infinitivform. (Hultman 2015:144–146.)

Skulle är preteritumformen av hjälppverbet *skola*. Det klassificeras typiskt som modalt eller temporalt hjälppverb. (Hultman 2015:144–146.) Konstruktionen *skulle* + *infinitiv* används för att bilda futurum preteritum som anger en aktion som händer efter den tematiska tiden i satsen (Hultman 2015:269). Detta illustreras i exempel 1.

- (1) Anders **skulle åka** till Paris. (SAG 4:205)

Hultman (2015:145, se också SAG 4:268–272) tar även upp att konstruktionen ofta traditionellt kallas konditionalis, när den uttrycker något osannolikt eller en irreell aktion. Då har *skulle* inte tempusfunktion utan modusfunktion (Hultman 2015:265). Fall som uttrycker konditionalis är ofta villkorssatser, där bisatsen uttrycker villkoret och *skulle* står i huvudsatsen, såsom i exempel 2.

- (2) Om alla bilister höll fartgränserna **skulle** 125 färre människor **dö** i trafiken.
(Sundman 2022:21)

I de flesta fall motsvarar olika betydelserna av *skulle* finskans konditionalis. Som modalt hjälppverb i deontiska och intentionella betydelser kan *skulle* ha även betydelserna 'borde'

eller 'torde', som motsvarar preteritumformen av *pitää* på finska, såsom i exempel 3. (Hultman 2015:269–270; Sundman 2022:5.)

- (3) När jag var barn **skulle** eleverna **sitta** tysta i klassrummet. = Siihen aikaan oppilaiden **piti istua** hiljaa paikoillaan. (Sundman 2022:4–5)

Skulle + *infinitiv* kan också användas i försynta påpekanden i de fall där något sker enligt förväntningarna (Hultman 2015:266). Det visas i exempel 4.

- (4) Jaha, då **skulle** vi **vara** framme då, sa taxichauffören och stannade bilen framför en grön grind med siffran 4 på stolpen. (Hultman 2015:266)

Enligt SAG (4:312) kan *skulle* som modalt hjälpverb användas med ett antal annorlunda vagt begränsade betydelser men också som temporalt, futuralt hjälpverb. I sitt opublicerade manuskript har Sundman (2022) presenterat sex olika betydelser av *skulle* som jag redogör för i avsnitten 2.2.1–2.2.6.

2.2 *Skulle* och dess olika betydelser

Hjälpverbet *skulle* kan som framkommit användas i flera olika betydelser. En del av dem är svåra för finskspråkiga eftersom finskan använder konditionalis, det vill säga formen *-isi*, i de flesta fall men inte alltid. Detta leder till att de finskspråkiga oftast förknippar *skulle* med konditionalis. Svenskans motsvarighet till finskans konditionalis kan dock vara någonting annat (om konditionalis i finska och i dess motsvarigheter i svenska, se kapitel 3). Härnäst, i 2.2.1, presenterar jag Muittaris (1990) förslag att kategorisera hjälpverbets *skulle* betydelser. Därefter fokuserar jag på den kategorisering av betydelser som jag använder i min undersökning (2.2.2 – 2.2.7) och som baserar sig på Sundman (2022).

2.2.1 Muittaris (1990) kategorisering av *skulle*-betydelser

Muittari (1990) undersöker nödvändighetsbetecknade modalverb i finskspråkiga abiturienters inläraarsvenska och indelar betydelserna av *skulle* i fyra huvudtyper: *skulle* i direkt anföring, *skulle* i indirekt anföring, *skulle* inom konditionalt område och *skulle* i meningar med negativ talarinställning till sanningen hos det sagda (Muittari 1990:65). *Direkt anföring* används i situationer då man ordagrant vill citera vad någon har sagt. Vanligen placeras den direkta anföringen inom anföringstecken eller den kan förekomma i en bisats. *Indirekt anföring* används när man berättar det sagda med egna ord, typiskt i en bisats. (Andersson 1988.)

Med *skulle i direkt anföring* avser Muittari (1990:65) de fall där *skulle* används för att beteckna **en modalt avlägsen plikt** och där man på finska ofta använder konditionalisformer av verben *pitää*, *tulla* eller *täytyä*, såsom i exempel 5. Detta motsvarar deontisk betydelse som används av SAG (4:316–319) och Sundman (2003, 2022).

(5) Det här **skulle** vi **ha gjort** redan igår. (Muittari 1990:65)

En annan typ av *skulle* i direkt anföring är temporal användning då *skulle* anger **en avlägsen avsikt som syftar på förfluten tid** (Muittari 1990:65, futuralt *skulle* enligt Sundman 2022). Det illustreras i exempel 6.

(6) Precis som om deras väntade barn skulle vara en reinkarnation av självaste hin håle. De gifte sig borgerligt och **skulle** nu **leva** som en familj. (Muittari 1990:65)

Ibland kan *skulle* användas i affektbetonade yttranden i direkt anföring på samma sätt som verbet *ska(ll)*. Då avser det att någonting har varit **nödvändigt** på grund av förhållandena men talaren har inte velat det (exempel 7). (Muittari 1990:66.)

(7) Att detta **skulle hända** just idag! (Muittari 1990:66)

Enligt Muittari (1990:66) uttrycker talaren då sina känslor om det som har hänt och finskans motsvarighet är oftast preteritum indikativ av verbet *pitää*.

Den andra av Muittaris (1990:66) fyra huvudtyper är *skulle i indirekt anföring* där *skulle* används när talaren refererar meningar med verbet *ska(ll)*. Då syftar den överordnade satsen på förfluten tid (se exempel 8). *Skulle* används i bisatsen och det betecknar ett skeende som händer efter en tidpunkt som ligger i det förflutna. Pragmatiskt har *skulle* samma betydelse som *ska(ll)* i de motsvarande ursprungliga meningarna i presens, alltså *skulle* betecknar **modal avlägsenhet av en avsikt, plikt eller förutsägelse**. (Muittari 1990:66–67).

(8) Hon lovade att hon **skulle hjälpa** dig. (Muittari 1990:66)

I vissa fall kan betydelsen också vara **föresats** hos källan för modalitet eller **epistemisk förutsägelse** (Muittari 1990:68).

I indirekt anföring används *skulle* i indirekta frågesatser (exempel 9) och då är finskans motsvarighet presens eller perfekt konditionalis (Muittari 1990:68–69).

- (9) Jag visste inte riktigt, ifall jag **skulle gå** till jobbet eller hem. (Muittari 1990:68)
(menenkö töihin / olisinko mennyt töihin)

En av de allmännaste typerna att använda *skulle* är den tredje, *skulle* i konditionala satser, alltså enligt Muittari (1990: 69) *inom det konditionala området*. Då betecknar *skulle* **en modal avlägsenhet av en avsikt, plikt eller förutsägelse**. Inom det konditionala området används *skulle* ofta med verb som har betydelsen **möjlighet** eller **vilja** (såsom *vilja* och *kunna*), med verbet *önska* eller med verb som betecknar **förmodan** (Muittari 1990:71).

- (10) Jag **skulle tro/gissa/antaga/förmoda** att vi finner brevet här. (Muittari 1990:71)

I vissa fall används *skulle* i konditionala bisatser i stället för preteritum av huvud verbet, och då motsvarar de finskans konditionalisformer eller presens av verbet *pitää* (Muittari 1990:71–72), såsom i exempel 11.

- (11) Hur vore det om vi **skulle promenera** (promenerade) lite? (Muittari 1990:71)

Skulle kan användas i hypotetiskt komparativa bisatser (exempel 12) för att beteckna en modal avlägsenhet när man vill beskriva handlingar eller skeenden men i många fall är det möjligt att använda modala verbformer eller indikativformer. (Muittari 1990:72–73).

- (12) Det låter nästan som det **skulle** vara enda anledningen till att man gifter sig.
(Muittari 1990:73)

Även Saanila (1983) tar upp användning av *skulle* i bisatser. Enligt Saanila (1983:125) kan *skulle* förekomma antingen i huvudsatsen, och då har bisatsen tempusförskjutning, eller både i huvud- och i bisatsen.

Den fjärde typen av Muittaris kategorisering är att *beteckna talarens negativa inställning till sanningen hos det sagda*, som motsvaras av *epistemisk betydelse* enligt SAG (4:313–314) och Sundman (2003 och 2022). Enligt Muittari (1990:73) kan talaren använda *skulle* då för att avvisa sanningen hos ett påstående av någon annan och uttrycka sin skeptiska inställning till sanningen. Dessa satser är oftast *att*-satser och den överordnade satsen innehåller det språkliga elementet som uppvisar talares skeptiska attityd till det sagda, såsom i exempel 13. Finskans motsvarighet är ofta adverbet *muka*. (Muittari 1990:73.)

- (13) Det sista är säkert sant, men att kvinnan skulle vara så beroende av mannen tror jag inte. (Muittari 1990:73)

Enligt Muittari (1990:73–74) kan *skulle* också användas i retoriska frågor i syften att talaren vill uttrycka till exempel sin undran, förvåning eller rådlöshet.

- (14) **Skulle** jag stå här och bjuda för nåt som jag själv hade sålt? Löjligt! (Muittari 1990:74)

Trots att jag i detta avsnitt har presenterat Muittaris sätt att kategorisera betydelse hos hjälpverbet *skulle*, använder jag i min studie den kategorisering som SAG och Sundman (2022) använder. Jag presenterar dessa betydelser av *skulle* härnäst.

2.2.2 Futural betydelse

Futural betydelse är en typ av hjälpverbets temporala funktion. *Futuralt skulle* används i bisatser för att uttrycka futural tidsreferens vanligtvis då bisatsens matrissats står i preteritum eller i pluskvamperfekt och bisatsens handling inträffar senare än matrissatsens handling. Sådana är till exempel *att*-satser vid indirekt anföring enligt Sundman (2003:232–234) där *skulle* uttrycker den temporala omständigheten mellan satserna, det vill säga att *att*-satsens handling inträffar efter den handling som nämns i den överordnade satsen (exempel 15). *Futuralt skulle* används även i indirekta frågesatser (exempel 16 och 17) och i finala bisatser (exempel 18). Finskans motsvarighet är då oftast enkel konditionalis som har futural funktion. (Sundman 2022:6, 31.)

- (15) De lovade att det inte **skulle** hända igen. (Sundman 2022:6)
- (16) Han undrade hur länge det **skulle** ta innan hans skygghet för människor hade försvunnit. = Hän mietti itsekseen, miten kauan kestäisi ennen kuin hänen ihmisarkuutensa katoaisi. (Sundman 2022:32)
- (17) Det återstod att se vilka rättsliga följder det **skulle** bli för den unge mannen. (Sundman 2022:7)
- (18) Barnen lekte på backen och dörren stod vidöppen **för att** den friska luften **skulle** spola genom huset. (SAG 4: 636).

Enligt SAG (4:263–266) används *futuralt skulle* i sådana *att*-satser som uttrycker önskan, förslag, beslut, löfte, krav eller fruktan. I SAG (4:245) tas det upp att *skulle* används även i

sådana kontexter där det i presens används *kommer (att)* eftersom denna struktur inte kan användas i preteritum. Det belyses i exempel 19.

- (19) Vi är säkra på att han **kommer att** vinna. >< Vi **var** säkra på att han **skulle** vinna.
(Sundman 2022:6)

I finala bisatser som inleds med *för att* är det obligatoriskt att använda *skulle* (eller i presens *ska(ll)*) (SAG 4: 636) och *skulle* har futural betydelse (se exempel 18). I finskan står verbet oftast i konditionalis och *för att* översätts med *jotta* eller *että* (Sundman 2022:8). Sundman (2022:8, se även SAG 2:738, 4:637) tar också upp med subjunktionen *så att* inledda bisatser (exempel 20) där det särskilt i ledigt språk används *skulle*. Finskans motsvarighet till subjunktionen är *niin että* eller *jotta* och verbet står också i dessa fall i konditionalis.

- (20) De ville ha ett riktigt band **så att** det **skulle** se äkta ut. (Sundman 2022:8)

Om det i matrissatsen förekommer *futuralt skulle*, och bisatsens aktion förväntas ske efter eller samtidigt med aktionen i matrissatsen, används det i den temporala bisatsen enkelt preteritum fast tempusbetydelsen är futural (exempel 21). Finskans motsvarighet kan vara då preteritum eller konditionalis. (Sundman 2022:8.). Om huvudsatsens handling förväntas infalla efter satsens tematiska tid, förekommer *futuralt skulle* (Sundman 2022:32), såsom i exempel 22 och finskans motsvarighet är ofta konditionalis.

- (21) Wallander räknade med att hans far **skulle** bli irriterad **när** han **berättade** att han bara kunde stanna en timme. (Sundman 2022:8)
- (22) Han var ensam i dimman. Om en knapp timme **skulle** han vara i Ystad. = Hän oli yksin keskellä sumua. Vajaan tunnin kuluttua hän olisi Ystadissa. (Sundman 2022:32)

Det är möjligt att använda *skulle* i futural betydelse också i huvudsatser om dess tematiska tid är förfluten och om det i nutid-satsen används *kommer att* eller *ska(ll)* (Sundman 2022:9), såsom i exempel 23.

- (23) Han **kommer** troligen aldrig att få veta sanningen. >< Han **skulle** troligen aldrig få veta sanningen. (Sundman 2022:9)

I futural betydelse uttrycker *skulle* någon handling som händer utan mänskligt ingripande och som är inte beroende av någons plan eller vilja. (Sundman 2022:9.) Sundman (2022:9, se även

SAG 4:312, 319–320) påpekar dock att det ofta är omöjligt eller irrelevant att dra gränsen mellan intentionell eller deontisk betydelse och futural betydelse. I exempel 24 är det svårt att skilja mellan futural och intentionell betydelse.

(24) Vi **skulle ha gjort** det redan förra året men hann inte. (Sundman 2022:10)

Finskans motsvarigheter till futurum i förfluten tid är antingen konditionalis av det finita verbet eller av konstruktionen *tulla tekemään* (Sundman 2022:9), som används i exempel 25. Översättning till finska är min.

(25) Hon måste ha insett att mannen var död och att hon själv **skulle komma att dö**. (Sundman 2022:9) > Hänen täytyi olla ymmärtänyt, että mies oli kuollut ja että hän itse **tulisi kuolemaan**.

2.2.3 Intentionell betydelse

Intentionell betydelse anger satsinnehållets överensstämmande med subjektreferentens avsikt, det vill säga att handlingen utförs i en överensstämmelse med subjektspersonens plan eller beslut. (SAG 4:347, 312, 319). Enligt Sundman (2022:32) är finskans motsvarighet ofta preteritumformen av verbet *aikoa*, såsom i exempel 26, men det förekommer varierande sätt att uttrycka denna betydelse på finska.

(26) Jag **skulle** egentligen **ha spelat** golf i dag. Men i det här vädret avstår jag gärna. = **Olin** itse asiassa **aikonut lähteä pelaamaan** golfia, mutta tällaisella säällä se voi hyvin jäädä (Sundman 2022:32)

Skulle används intentionellt också när talaren vill ange en tid som följer på en given tid i det förflutna (SAG 4:313.) Exempel 27 illustrerar detta.

(27) Det var inte det vi **skulle prata** om. (Sundman 2022:76)

Intentionellt skulle används i satser som anger talarens eller någon annans äkta eller spelade tvekan i talsituationen innan en framtida handling (SAG 4: 319), såsom i exempel 28.

(28) Om jag **skulle gå** och se den där filmen i alla fall. (SAG 4: 319)

Enligt Sundman (2022:9) anger *skulle* i *intentionell betydelse* något som ingår i en plan. Händelsen i satsen kommer att ske efter satsens tematiska tid. Detta belyses i exempel 29

(översättning till finska är min). I finskan används i sådana fall oftast presens konditionalis (Sundman 2022:9).

- (29) Plötsligt var han i gång. Nu **skulle** han **börja** den mödosamma jakten efter en mördare. (Sundman 2022:65) > Yhtäkkiä hän oli vauhdissa. Nyt hän **aloittasi** vaivalloisen jahdin murhaajan perässä.

Ibland kan kontexten vara att något har planerats tidigare men det inte behöver förverkligas eller att subjektspersonen hade för avsikt att utföra en handling men som genast har avbrutits. Då är det typiskt att adverbet *just* förekommer i satsen, vilket exempel 30 belyser. Det finns flera möjliga motsvarigheter i finskan, till exempel preteritum av verb *aikoa* eller *pitää*, men konditionalis är inte en av dem. (Sundman 2022:32.)

- (30) Wallander **skulle just gå** när Svedberg gav honom en lapp. = **Juuri** kun Wallander **oli lähdössä**, Svedberg antoi hänelle paperilapun. (Sundman 2022:32)

2.2.4 Deontisk betydelse

Verbets *skulle* deontiska betydelse anger en social eller funktionell norm, plikt, skyldighet eller nödvändighet att utföra en viss handling. Satsens tematiska tid är vanligen förfluten och handlingen kan infalla antingen samtidigt eller senare. Tidsbetydelsen kan även vara futural. I finskan kan det användas flera olika uttryck men inte konditionalis. Typiska är preteritumformerna av verb *pitää* och *täytyä*. Ändå verkar det användas konditionalis av verbet *pitää* i några fall (se exempel 31 jämfört med 32). (SAG 4:312, 316; Sundman 2022:11, 33)

- (31) Wallander övervägde hastigt om han redan nu **skulle berätta** om Torstenssons besök på Skagen. = Wallander mietti, **pitäisikö** hänen **kertoa** jo tässä vaiheessa Torstenssonin käynnistä Skagenissa. (Sundman 2022: 33 ex. 521)
- (32) Förr i tiden **skulle** barn **sitta** tysta vid matbordet. (Sundman 2022: 92) > Ennen lasten **piti istua** hiljaa ruokapöydässä.

I vissa fall kan finskans motsvarighet vara preteritum av verbet *tulee*. Denna betydelse används ofta i *att*-satser och då står också matrissatsen i preteritum. (Sundman 2022:11–12.) När deontiskt *skulle* förekommer i förfluten tid används konstruktionen [(inte) + som + subj. + skulle], och den uttrycker en förväntad eller nödvändig aktion (Sundman 2022:12). Konstruktionen används i exempel 33.

(33) Wallander kände att något inte var som det **skulle**. (Sundman 2022:12)

Enligt SAG (4: 317) påminner den deontiska användningen av *skulle* semantisk användning av verbet *böra* men skillnaden är att *skola* anger ett kategoriskt krav och hänvisar direkt till en makt (se exempel 34). *Skulle* kan användas om nutid eller framtid och då liknar det verbet *borde*. Sundman (2022:34) påpekar att verbet *skola* har genomgått tempusförskjutning *skall* > *skulle* och det uttrycker en lägre grad av nödvändighet om tempus i satsen ligger i nutid (jfr *borde*). Finskans motsvarighet är då vanligen *pitäisi*, alltså konditionalisformen av verbet *pitää*. (Sundman 2022:34.) Exempel 35 illustrerar detta.

(34) Han **skulle gå** till rektorn genast. (SAG 4:317)

(35) Vi kanske **skulle träffas** under dagen och bestämma våra positioner. = Meidän **pitäisi kai tavata** tänään johonkin aikaan ja sopia lähtökohdista. (Sundman 2022:34)

I indirekta anföringar och referatmeningar används *skulle* för att återge uppmaningar (SAG 4:318), såsom i exempel 36. En annan konstruktion som används ofta är [skulle + ha + supinum] som används för att uttrycka en aktion som efteråt har ansetts vara bra eller nödvändigt att genomföra eller inte. Konstruktionen kan användas antingen i nutid eller i förfluten tid. Verbet *skulle* kan även ersättas med *borde*. I finskan används i motsvarande fall perfekt konditionalis av verbet *pitää*. (Sundman 2022:12–13.) Exempel 37 belyser detta.

(36) Han sa att jag **skulle hämta** posten. Jfr: Hämta posten! (SAG 4:318)

(37) Jag tycker det är en sak som vi **skulle ha beslutat** gemensamt. (Sundman 2022:13) > Minusta tämä on asia, josta meidän olisi pitänyt päättää yhdessä.

2.2.5 Epistemisk betydelse

Enligt SAG (4:312–314) är det fråga om epistemisk betydelse då *skulle* anger att det som har sagts är sant enligt något annat, till exempel enligt någonting talaren har hört. Genom att använda *skulle* anger talaren att det som hen säger härstammar från en mer eller mindre osäker källa, liksom ett rykte (Sundman 2022:34). Betydelsen används mest i förfluten tid men ibland i nutid. *Att*-satser vars matrissats presenterar en källa till uppgiften är vanliga kontexter (exempel 38).

(38) De **hade hört** att han **skulle** ha pengar. (Sundman 2022:13)

Ibland används *epistemiskt skulle* för att uttrycka talarens skeptiska inställning till det sagda (SAG 4:314). Om matrissatsen står i nutid, uttrycker *skulle* skepsis medan *skall* betyder att talaren litar på informationens säkerhet. (SAG 4:314; Sundman 2022:13–14). Exempel 39 illustrerar skillnaden. Uttrycket av skeptiska inställning visas också i exempel 40. Enligt Muittari (1990:53) uttrycker epistemisk användning av *skulle* att talaren inte tar ansvar för framställningens sanningsenlighet. Finskans motsvarighet till *ska* verkar vara presens och till *skulle* konditionalis av verbet *olla*.

- (39) Enligt tidningen **ska** han **vara** barnets far. = Lehden mukaan hän **on** lapsen isä;
 Enligt tidningen **skulle** han **vara** barnets far. = Lehden mukaan hän **olisi** lapsen isä. (Sundman 2022:13)
- (40) Det föreföll honom helt osannolikt att det **skulle finnas** ett samband mellan de döda advokaterna och de människor som levde på slottet. = Hänestä oli erittäin epätodennäköistä, että kuolleiden asianajajien ja linnanväen välillä **olisi** jokin yhteys. (Sundman 2022:34).

Ett typiskt sätt att använda *epistemiskt skulle* är enligt Sundman (2022:14) i nekande kontexter i *att*-satser. Då förnekas eller ifrågasätts sanningshalten av det sagda i matrissatsen. Exempel 41 visar detta. Finskan använder vanligtvis konditionalis i sådana fall. Om *skulle* utelämnas i *att*-satsen, kan det tolkas så att innehållet är sant. (Sundman 2022:14–15.) Detta belyses i exempel 42. SAG (4:314) presenterar även kontexter där *skulle* används för att fastställa vad som borde hända under särskilda förutsättningar.

- (41) Han förnekar att han **skulle gjort** något som kan kallas brott mot rikets säkerhet. (Sundman 2022:14)
- (42) Jag har svårt att tro att han **skulle ha sagt** något sådant. (Sundman 2022:14)

2.2.6 Hypotetisk betydelse

Med hypotetisk betydelse avses *skulle* i kontexter där det anges att satsens innehåll inte överensstämmer med talögonblickets verklighet men kan bli verklighet under olika förhållanden (SAG 4:314–315; Sundman 2022:15). Enligt Sundman (2003:231–232) används hypotetiskt *skulle* i *att*-satser på samma sätt som i huvudsatser (se exempel 43). SAG (4:314) kategoriserar hypotetisk betydelse som en typ av epistemisk betydelse.

- (43) Jag tror att vi alla **skulle må** bra av att göra en enkel och klar positionsbestämning. = Uskon, että meille kaikille **olisi hyväksi**, jos määrittäisimme asemamme selkeästi. (Sundman 2022: 35)

Som framgår av exempel 43 används det konditionalis i motsvarande kontexter i finska (Sundman 2022:15).

Skulle används mest i huvudsatser men i finlandssvenska och regionalt i sverigesvenska används det även i konditionala bisatser med samma betydelse (SAG 4:314–315). Enligt SAG (4:315) uttrycker *skulle* i konditionala bisatser en vanligtvis osannolik möjlighet som satsens huvudperson inte kan påverka och vars överensstämmande med verkligheten bara kan fastställas i framtiden, såsom i exempel 44.

- (44) Om det **skulle börja regna**, kom då in genast. (SAG 4: 315)

Sundman (2022:16–17) tar upp användningen av *skulle* i hypotetiska frågesatser. Dessa frågor inleds antingen med frågeord eller hjälpverbet *skulle* och de uttrycker att de betingande omständigheterna är okända för talaren. De kan även handla om hypotetiska möjligheter som kan förverkligas i framtiden. (Sundman 2022:16–17.) Exempel 45 illustrerar en hypotetisk frågesats som inleds med ett frågeord.

- (45) Hur **skulle** du **beskriva** skadorna? (Sundman 2022:17)

Hypotetiskt skulle är irreell då satsens proposition inte kan realiseras under alla omständigheter, varken nu eller i framtiden. En typisk kontext är villkorsbisatsen till villkorsbisatsen, såsom i exempel 46. Finskans motsvarighet är konditionalis i både huvud- och i bisatsen eller indikativformer av verb. (Sundman 2022:15, 35.) Sundman (2022:15) påpekar att det i sverigesvenskt standardspråk används tempusförskjutning i stället för *skulle* i villkorsbisatsen. I standardsvenska kan dock *skulle* användas i villkorsbisatsen om den anger något som faktiskt kan inträffa någon gång i framtiden. Då är huvudsatsen inte hypotetisk och har vanligen inte *skulle* som framgår av exempel 47. (Sundman 2022:35.) Enligt SAG (4:316) är den underordnade satsens proposition irreell när *skulle ha* överordnas verbet *tro*. Det belyses i exempel 48.

- (46) Jag **skulle få** sparken ögonblickligen **om** jag **gjorde** nåt som inte var tillåtet. = **Saisin** heti potkut, jos **tekisin** jotain luvatonta. (Sundman 2022:35)

- (47) Det är naturligtvis ytterst obehagligt **om** det här **skulle visa sig vara** riktigt. = **Olisi** tietenkin erittäin epämiellyttävää, **jos se osoittautuisi** todeksi. (Sundman 2022:36)
- (48) Jag **skulle ha trott** att hon var 26 år. (SAG 4:316)

Sundman (2022:30) påpekar att användning av tempusförskjutning i stället för *skulle* i irreella villkorsbisatser betonas i finskspråkigas svenskundervisning. Som framgått tidigare, kan det i standardsvenska användas *skulle* även i bisatser i vissa fall. Detta leder till att det är svårt för finskspråkiga att välja mellan *skulle* och tempusförskjutning varför de kan använda *skulle* i *om*-satsen speciellt då det i finlandssvenskan också görs så (exempel 49). (Sundman 2022:35.)

- (49) Om det **hade** regnat **skulle** vi **ha stannat** hemma; (*) Om det **skulle ha regnat** **skulle** vi **ha stannat** hemma. (Sundman 2022:30)

2.2.7 Modifierande betydelse

Skulle har också en *modifierande* funktion särskilt med vissa verb. I SAG (4:315) kategoriseras den som en typ av hypotetisk betydelse som uttrycker en hövlig anhållan eller önskan och som delvis kan vara orealistisk eller osäker. Enligt Sundman (2022:36) är det fråga om satser där talaren vill uttrycka sig försiktigare eller be om någonting artigt. Den kan vara ett eftertänksammare eller varsammare sätt att uttrycka sig (SAG 4: 4:277, 279, 315–316). Funktionen används särskilt med vissa verb, såsom med hjälpverbet *vilja*. I finskan använder man konditionalis i dessa fall. (Sundman 2022:36.) Användning av modifierande *skulle* visas i exempel 50 och 51.

- (50) Jag **skulle** gärna **vilja tala** med er om det går bra. = **Vaihtaisin** mielelläni kanssanne pari sanaa, jos se vain käy päinsä. (Sundman 2022:36)
- (51) Jag är ledsen att jag stör. Men jag har en fråga som jag gärna **skulle vilja ha** svar på redan nu. = Anteeksi, että häiritseen. Minulle tuli tässä mieleen yksi kysymys, johon **haluaisin** teidän vastaavan nyt heti. (Sundman 2022:36)

2.3 Finskspråkigas tendens att över- eller underanvända *skulle*

Finskspråkiga har det ibland svårt att använda *skulle* korrekt vilket leder antingen till över- eller underanvändning av hjälpverbet. Exempelvis har Sundman (2003, 2022) diskuterat de typiska felaktiga fallen där finskspråkiga har en tendens att använda *skulle*. Enligt Sundman (2003:230) brukar de finskspråkiga använda *skulle* när finskan har konditionalis vilket orsakar

fel i språkbruket. Sundman (2003) påpekar att överanvändning verkar vara mer typiskt än underanvändning.

Överanvändning förekommer i många olika fall. Ett typiskt fall är enligt Sundman (2003:237) relativa bisatser då huvudsatsen innehåller en negation. *Skulle* används dock ibland i dessa fall i finlandssvenskan. Ett annat fall är då huvudsatsen är av typen *någon antar* och bisatsen är en *att*-sats. Då borde man inte använda tempusförskjutning, konjunktiv eller *skulle* i bisatsen. (Sundman 2003:237–238; SAG 4:280–281.) Sundman (2003:238) noterar vidare att finskspråkiga använder *skulle* felaktigt i stället för *skall* också i de *att*-satser som har tempus i nutid.

Deontisk betydelse är svår för finskspråkiga fast finskans motsvarighet till den inte är konditionalis. Finskspråkiga brukar använda *skulle* i många fall där det borde användas *måste*, *skall* eller *borde*. (Sundman 2022:45.) Sundman (2022:45) påpekar att man ofta felaktigt använder *skulle* i nekande kontexter där man borde använda presens eller preteritum av huvud verbet, såsom i exempel 52.

- (52) * Fast jag skulle studera många år, är det **inte** säkert att jag **skulle få** jobb som besvarar utbildningen. (> *får*) (Sundman 2022:45)

Överanvändning är typiskt också i kontexter som är modifierande i finskan och sålunda har konditionalis men i vilka man i svenskan använder presens. Sådana är exempelvis finskans *olisi tärkeää* eller *toivoisin*, såsom i exempel 53 (Sundman 2022:44).

- (53) * Det **skulle vara** mycket viktigt att motionera på fritiden. (> är) (Sundman 2022:44)

Skulle under används dock i några kontexter. Enligt Sundman (2003:241) utelämnas *skulle* ofta i finala bisatser som inleds med *för att* och *så att*. Sundman (2022:45) påpekar också att inlärare ofta använder *skall* i stället för *skulle* i bisatser när det har futural betydelse och huvudsatsen har tempus för förfluten tid då finskan inte uppvisar samma slags krav på tempuskongruens som svenskan. Samma underanvändning av *skulle* gäller också andra hypotetiska satser, exempelvis *att*-satser (Sundman 2022:46). Sundman (2003:236) tar upp att finskspråkiga kunde ha en nytta av en regel enligt vilken man endast ska använda *skulle* i hypotetiska och futurala funktioner i *att*-satser eller i sådana situationer där utelämnning av *skulle* leder till missförstånd.

3 Konditionalis i finskan och dess motsvarigheter i svenskan

Finskans konditionalis formuleras alltid med kännetecknet för konditionalis, *-isi-*, som kopplas till verbets vokalstam, till exempel i verbet *kertoa* [ker-to-isi] (VISK § 116). Presens konditionalis kan användas att uttrycka det kommande men det har då irreella och möjlighetsuttryckande konnotationer. Det är även möjligt att använda konditionalis i förslag och önskingar, speciellt i formella kontexter. (VISK § 1545, 1659.) I finlandssvenskan används *skulle* i liknande förslag, rekommendationer eller önskemål ofta felaktigt på grund av finskans inverkan. Finskans konditionalis framhäver i dessa fall att inget beslut ännu har fattats. (Reuter 1988.) Enligt VISK (§ 1592) uttrycker konditionalis något som är planerat, förutspått eller föreställt sig, någonting som är möjligt som ett av flera alternativ.

I svenskan ses konditionalis som en verbförbindelse som består av det överordnade verbet *skulle* samt en verbfras som har underordnade position och som uttrycker att någonting är osannolikt eller irreellt (SAG 1:190). Konditionalis har endast två tempus, futurum preteritum som bildas *skulle + infinitiv* och futurum pluskvamperfektum som bildas *skulle + ha + supinum* (SAG 1:190; SAG 4:268). Sundman (2003:230) påpekar att det speciellt i presenskontexter ofta borde användas hjälpverbets presensform *skall* i stället för *skulle*.

Svenskans konditionalis är alltså inte helt samma som finskans. Sundman (2003:230) noterar dock att finskans konditionalis kan oftast användas i samma kontexter som svenskans *skulle*, såsom i hypotetisk betydelse. Problemet är att finskspråkiga har tendens att översätta finskans konditionalis alltid som *skulle*. Enligt Saanila (1983:123) finns det inte någon särskild form i svenskan som uppvisar samma eller likadan funktion och ibland kan det finnas flera rätta alternativ. I huvudsatser kan användas antingen *skulle* eller tempusförskjutning som förekommer oftast med något modalt adverb (Saanila 1983:124). Saanila (1983:124) tar även upp retoriska frågor med finskans *-isi-* där vanligen används *skulle*, såsom i exempel 54.

(54) Mistäpä minä sen **tietäisin**? = Hur **skulle** jag **veta** det? (Saanila 1983:124)

Även i komparativa, koncessiva och villkorsbisatser är de vanligaste motsvarigheterna *skulle* eller tempusförskjutning (Saanila 1983:125–127) men i finala bisatser ska det användas antingen *skall* om satsens tempus står i nutid eller *skulle* om det står i förfluten tid. Samma gäller med önskesatser som innehåller verbet *hoppas*, *önska*, *vilja*, *be*, *föreslå*, *befalla* eller *kräva* (Saanila 1983:128). Det illustreras i exempel 55.

- (55) Toivoin, että hän **kirjoittaisi** minulle joka päivä. = Jag hoppades att hon **skulle skriva** till mig varje dag. (Saanila 1983:128)

Saanila (1983:128) tar upp indirekta frågesatser med negation + *veta*. I dem användas *skall* eller *skulle* beroende på tidsförhållanden. I vissa fall är svenskans indikativ den enda möjliga motsvarigheten. Sådana är vissa retoriska frågor samt konsekutiva och relativa bisatser med negation. (Saanila 1983:129–130). Ibland används även några andra former. Saanila (1983:134) noterar att olika verb med tempusförskjutning, såsom *måtte* eller *ville*, eller adverb med bara presens eller preteritum kan motsvara finskans *-isi-*. Exempel 56 belyser konstruktionen.

- (56) Kunpa oppitunti pian **päätyisi!** = **Måtte** lektionen **sluta** snart! / Bara lektionen **slutade** snart! (Saanila 1983:134)

4 Grammatikinläring och läroböckernas roll

I detta kapitel redogörs det först för läroämnet svenska som det andra inhemska språket. Därefter diskuterar jag läroböckernas roll i språkundervisning samt presenterar kortfattat de viktigaste språkinläringsteorierna kring grammatikinläring.

4.1 Läroämnet svenska som det andra inhemska språket

I de finska skolorna undervisas det i svenska som det andra inhemska språket. Det betyder att undervisning inte anses tillhöra samma kategori som undervisning i främmande språk.

Svenska är dock ett främmande språk till många av eleverna, speciellt i östra Finland där få svenskspråkiga är bosatta och svenska inte hörs i omgivningen. I en del skolor är det möjligt att välja mellan två lärokursen: den långa lärokursen (A-svenska) och den medellånga lärokursen (B1-svenska). A-svenska påbörjas vanligtvis i årskurs 4 och B1-svenska i årskurs 6.

Mitt material, läroboksserien *Gilla*, är avsedd för den medellånga lärokursen, B1-svenska, i gymnasiet. Vanligtvis fortsätter elever med den lärokurs de har påbörjat i grundskolan men det är också möjligt att byta lärokurs om eleven själv önskar det. Mer information om innehållet i svenskundervisningen samt om kursutdelning kan läsas i Grunderna för gymnasiet läroplan och i Grunderna för läroplanen i den grundläggande utbildningen (Perusopetuksen opetusuunnitelman perusteet 2014:196–207; Lukion opetusuunnitelman perusteet 2019:126–143.)

4.2 Grammatikinläring och undervisning

Inläringen av grammatiska regler, i denna studie det rätta sättet att använda vissa hjälpverb, är viktigt, eftersom det är omöjligt att producera förståeligt tal eller förståeliga texter helt utan grammatiska kunskaper. Grammatik är en del av kommunikativa språkkunskaper vilket gör det nödvändigt att lära sig grammatiska regler. (Sundman 2014:114.) Hentunen (2004:74) hävdar att det är lönsamt att jämföra målspråket med modersmål och andra främmande språk, eftersom det ofta hjälper inläraren att förstå språkets struktur samt ökar språkmedvetenheten.

Enligt Hentunen (2004:72) lär inlärare först sig att känna igen en grammatisk form eller struktur varefter hen börjar att använda den aktivt och produktivt. Hentunen (2004:72) påpekar att inlärare ska uppmuntras att lägga märke till grammatiska strukturer i lärobokens

texter. Det är alltså viktigt att grammatiken syns i texter. Meningen är att inläringen blir medveten och situationsanpassad. Inlärare lär sig grammatik bättre om den struktur som undervisas i förekommer i läromaterialet på många olika sätt, exempelvis mångsidigt i lärobokens texter och övningar men också i annat eventuellt läromaterial. (Hentunen 2004:72.) Sundman (2014:122) påminner att den grammatiska struktur som eleven ska lära sig borde förekomma i läromedel tillräckligt ofta och i varierande kontexter, både innan den undervisas i och också efter att strukturen har tagits upp. Vidare är det viktigt att eleven får öva strukturen i situationer som är så äkta som möjligt, såväl muntligt som skriftligt. Fast den grammatiska strukturen är viktigast i övningen, ska vokabulären vara meningsfull och inte för svår för inläraren. Aktiviteten i övningen ska också vara betydelsefull. (Hentunen 2004:73.)

Helfraser, såsom verbfraser, är viktiga för språkinläringen. Språkinlärare tillägnar sig dem från inflödet, vanligtvis från lärobokens texter och övningar. Så småningom börjar inlärare använda strukturer från fraser i olika situationer och kan bearbeta fraserna så att de passar in i olika situationer, exempelvis genom att byta tempus. (Sundman 2014:133–134.) Enligt Sundman (2014:133) är helfraser en viktig del av den tidiga fasens språkkunskaper och de möjliggör användningen av flytande språk. Sundman (2014:127–128) påpekar dock att de grammatiska strukturer som kan ha flera olika betydelser, som inte förekommer eller används på annat sätt i förstaspråket är svåra för inlärare.

I språkinläring talas det om implicit och explicit inläring. Implicit inläring betyder inläring som sker på ett omedvetet och explicit på ett medvetet sätt. Skolundervisning är formell och inläring i skolan är oftast explicit. Implicit inläring kan också ske i skolan när elever hör och läser texter på målspråket. Om något språkligt fenomen eller till exempel hjälpverbet *skulle* förekommer flera gånger, kan elever tillägna sig det omedvetet. Avsikten i undervisningen är oftast att språkkunskaperna blir automatiserade, implicita. (Sundman 2014:117–119.) Därför är det viktigt att den grammatiska struktur som eleven ska lära sig under en viss tid ofta förekommer i läroböckernas texter och övningar, även i hörförståelse.

Genom grammatikundervisning i skolan lär eleven sig deklarativa kunskaper, såsom grammatikregler. Implicit eller procedural kunskap däremot betyder automatiserad och omedveten grammatisk språkkunskap som oftast är målet i språkundervisning. (Sundman 2014:119–121.) En annan utmaning är dock om deklarativa kunskaper kan bli automatiserade. För att kunskaper ska bli automatiserade behöver inlärare mycket övning av grammatiska regler samt en riklig mängd av språkligt inflöde. Detta måste noteras när läromedel planeras.

(Sundman 2014:121–122.) Med språkligt inflöde avses det språkliga material som är kring språkinläraren så att hen kan lära sig eller tillägna sig språket genom det. Betydande för språkinläring är mängden av språkligt inflöde. (Pietilä & Lintunen 2014:16–17.)

Med *språkbruksbaserad andraspråksinläring (usage-based approach)* syftas till inläringen där inläraren lär sig språket via språkligt inflöde (Ellis & Wulff 2015:75; Vaakanainen & Mäkilä 2018:169). Enligt Gries & Ellis (2015:228) ses språket inom språkbruksbaserad inriktning som en stor mängd av symboliska konstruktioner som gör kommunikationen möjlig. Frekvensen i inputen, användningsaktuellhet (recency) samt användningskontexten har en särskilt stor betydelse i inlärningsprocessen men den viktigaste är frekvensen i inputen. Ju mer den konstruktion som ska inläras repeteras desto bättre kommer inläraren att minnas den. Även det faktum hur nyligen inläraren har hört eller läst konstruktionen (användningsaktuellhet) påverkar eftersom minnespåren är de starkaste av det som man har senast stött på. Om det som ska inläras repeteras ofta, associerar inläraren användningskontexten bättre och mer sannolikt uppfattar konstruktionen och dess användning rätt. (Gries & Ellis 2015:229–231.) Vidare är det viktigt att kontrollera i hur många olika kontexter konstruktionen kan förekomma i språket och om den förekommer ofta, sällan eller endast i vissa kontexter (Gries & Ellis 2015:232).

Ellis & Wulff (2015:78–79) avser med *rationell språkprocessning (Rational Language Processing)* att språkinläraren har ett sinne för vad det följande ordet i konstruktionen kommer att vara. Fenomenet förbereder inläraren för att förstå och producera strukturer i målspråket. *Exempel-baserad inläring (Exemplar-Based Learning)* däremot betyder att varje gång språkinläraren möter ett nytt exempel på konstruktionen hen känner igen, jämför hens språkssystem det med andra exempel som hen har påträffat för att formulera en korrekt tolkning av konstruktionen (Ellis & Wulff 2015:79). Enligt Vaakanainen & Mäkilä (2018:169) är just det språkliga inflödet utgångspunkten i utvecklingen: inlärare utvecklar konkreta språkliga uttryck till ett abstrakt mentalt schema om målspråkets struktur.

4.3 Läroböckernas roll i grammatikundervisning

Läroböcker har en viktig och central roll i grammatikundervisning. Enligt Hentunen (2004:39) erbjuder läroböcker neutral och objektiv information och visar vad elever ska lära sig. Grammatiska regler och strukturer är samlade ihop i tydlig form som är lätta för språkinlärare att förstå. Hentunen (2004:39) påpekar också att läroböcker borde möjliggöra

elevbaserade och självständiga studier. Enligt Sundman (2014:134) ska man undervisa i sådana grammatiska strukturer och regler som är nödvändiga i kommunikationen.

I läroböcker används det vanligtvis så kallad pedagogisk grammatik (Sundman 2014:116). Pedagogisk grammatik presenterar bara de fenomen i målspråket som skiljer sig från inlärarens modersmål eller från skolans undervisningsspråk och som ses som nödvändiga för elever för att de ska kunna förstå och producera målspråket. Den presenterar grammatik i en enkel och tydlig form samt innehåller flera exempel och övningar. Nuförtiden tas även talspråkliga form och fenomen upp i pedagogisk grammatik fast grammatiken traditionellt baserar sig på skriftspråket. (Sundman 2014:116.) Sundman (2014:120) påpekar att pedagogisk grammatik ofta innehåller så kallade ”pedagogiska” regler som delvis också kan ifrågasättas. Hon belyser det med termen ”verbets tredje form”, som ofta används utan att redogöra för formens funktion eller betydelse. Det kan alltså förbli oklart för inläraren att den betyder preteritum och när den ska användas (Sundman 2014:120–121).

Som framkommit är det viktigaste i inläringen av grammatiska strukturer att språkinlärare får inflöde och öva strukturen så mycket som möjligt. Först behöver språkinlärare enkla och mekaniska övningar vars syfte är att automatisera användningen av en viss struktur. Om språkinlärare får mycket övning med mångsidiga uppgifter, blir explicita språkkunskaper så småningom implicita. Den här metoden kallas också PPP (present, practise, produce). (Sundman 2014:126.) Hentunen (2004:48) påpekar vidare att övningsbaserad inläring passar utmärkt till inläring av främmande språk. Implicit inläring kräver tillräckligt med språkligt inflöde och alla språkinlärare har nytta av det. Om en viss struktur upprepas såväl i läromaterialet som i övningar, stöder det implicit inläring och automatisering av explicita kunskaper. (Sundman 2014:132–133).

5 Forskningsöversikt

I detta kapitel presenterar jag några viktiga och relevanta undersökningar kring *skulle*. *Skulle* i läroböcker för finskspråkiga är ett tema som inte tidigare varit föremål för studier så vitt jag vet. Det finns dock några undersökningar om hur finskspråkiga använder *ska* och *skulle* av Muittari (1990), Sundman (2022) och Törnudd-Jalovaara (1991).

Muittari (1990) har undersökt hur finskspråkiga abiturienter använder nödvändighetsbetecknande modalverb *bör*, *borde*, *måste*, *ska* och *skulle* i sina studentuppsatser. Syftet har varit att utreda hur det lexikala fältet av de nämnda verben ser ut i abiturienternas inläraresvenska jämfört med infödda svensktalare. Materialet består av 999 studentuppsatser skrivna av abiturienter. Uppsatserna har kontrollästs av sverigesvenska talare som har markerat felen och givit rättningsförslag. Muittari har excerperat alla förekomster av de ovannämnda verben samt klassificerat och kodat dem enligt modalitetsart, meningstyp, negation och person. Materialet har underkastats både en statistisk och lingvistisk analys. De viktigaste resultaten av verbet *skulle* visar att det överanvänds av de finskspråkiga abiturienterna. En del använder den alltid som motsvarighet till finskans konditionalis. Andelen fel uppgår till 31 % och *skulle* används oftare fel i bisatser än i huvudsatser. Andelen fel är störst i underordnade frågesatser. Muittari noterar att användning av *skall* och *skulle* kan orsaka stora svårigheter för inlärare.

Sundman har utfört flera undersökningar kring *skall* och *skulle*. I Sundman (2003) har hon studerat *skall* och *skulle* i *att*-satser ur en finsk inlärares perspektiv och påpekar att finskspråkiga använder *skall* och *skulle* annorlunda än infödda svensktalare. Sundman har jämfört språkbruket hos finska gymnasister och universitetsstuderande med den sverigesvenska normen som beskrivs i SAG samt analyserat sverigesvenska tidningskorpuser för att kartlägga olika kontexter för *skall* och *skulle*. Hon har utrett vad som är normen för användning av dessa verb för finskspråkiga, alltså om de följer finlandssvenska eller sverigesvenska normer. Sundman tar upp tre feltyper som är vanliga hos finskspråkiga: *skulle* i stället för presens i *att*-satser vars underordnade sats har nekande predikat, *skulle* i stället för *skall* i tempus för nutid och finala bisatser som är inledda med *för att* och saknar *skulle*. Utgångspunkten i undersökningen är att finskans konditionalis och svenskans *skulle* i *att*-satser liknar varandra men inte överensstämmer helt. Det är speciellt två fall som är betydande med tanke på min undersökning: användning av *skulle* i *att*-satser i förfluten tid samt i satser som kan ha vilket tempus som helst. I det första fallet används *skulle* på samma sätt som *skall*.

Huvudsatsen uttrycker att det som har uttryckts i bisatsen är önskat, oönskat eller planerat. I det andra fallet har *skulle* enbart modal funktion och uttrycker ett avståndstagande från ett påstående som refereras i *att*-satsen. De finskspråkiga har å ena sidan tendens att överanvända *skulle* i dessa fall, speciellt i de fall där man i sverigesvenskan föredrar satsen utan *skulle*. Å andra sidan utelämnar de finskspråkiga ofta *skulle* i bisatser inledda med *för att*.

Sundman (2022) har fortsatt med samma tema i sitt opublicerade manuskript *Bruket av hjälpverbet skulle, tempusförskjutning och konjunktiv*. Sundman redogör för verbets *skulle* olika betydelser samt hur och i vilka kontexter de används. Som material använder hon exempel från den digitala textbanken *Korp* och svenska kriminalromaner. Finskspråkiga exempel kommer från Helsingin Sanomat. Hon jämför även användning av *skulle* med finskan genom att jämföra en svensk kriminalroman ”Mannen som log” av Henning Mankell (1994) med dess finskspråkig översättning ”Hymyilevä mies” samt Tommi Kinnunens roman ”Neljäntienristeys” (2014) med dess svenska översättning ”Där vägarna möts”. Sist diskuterar Sundman över- och underanvändning av *skulle* hos finskspråkiga vilket behandlas i avsnitt 2.3 i denna avhandling.

Törnudd-Jalovaara (1991) har också undersökt hjälpverben *skall* och *skulle*. Syftet har varit att påvisa att det är missvisande att kalla *skall* för futuralt hjälpverb. Hon har velat få svar på frågan varför verbet kallas futuralt hjälpverb och vad som är bakgrunden till det. Materialet består av korpustexter från 1970-talet. Tre av skrifterna i doktorsavhandlingen, *Skulle in expressions with propensitive and progressive aspect*, *Uppsatser om skall och skulle* samt *Distansformen skulle* fokuserar på verbet *skulle*.

Skriften *Uppsatser om skall och skulle* innehåller tre delar. I delen *Skall och skulle och ’lär’ och ’låtsas’* diskuterar Törnudd-Jalovaara exempelvis direkt och indirekt anföringar och översättning av finskans *muka* med *skulle*. *Skall i broulomaiska uttryck* behandlar bland annat modalitet och expressiva talfunktioner, *att*-satser samt finala och konsekutiva satsfogningar. I delen *Om skulle och fullständiga villkorsyttranden* diskuterar Törnudd-Jalovaara konditionala relationer hos verbet *skulle*. Hon presenterar ja/nej-frågor, olika villkorssatser (såsom *om*-satser) och vad som är *skulles* roll i dessa. Hon diskuterar också fall där endast *skulle* uttrycker hypotetisk betydelse. Den tredje skriften om *skulle*- verbet *Distansformen skulle* är en allmänstudie som har avsikten att skapa och presentera ett åskådligt system om verbet. Törnudd-Jalovaara kategoriserar att *skulle* har fyra dimensioner (temporal, modal, social och emotionell) som fördelas i åtta kontextuellt betingade användningssätt.

Hjälperbet *skulle* har undersökts också av Elma-Kaisa Smedberg (2020) som har studerat hur finskspråkiga abiturienter använder *skulle* och konditional satsfogning i sina studentuppsatser i svenska. Hon har fokuserat på frekvensen av och formen på konditional satsfogning och analyserat hur abiturienter behärskar den på olika färdighetsnivåer. Resultaten visar att konditional satsfogning används mycket sällan: andelen dessa uppgår bara till 12,6 % och endast ca hälften, 52,4 %, av fallen är rättbildade. Den används på alla färdighetsnivåer och inlärare på högre nivåer behärskar den bättre. Konditional satsfogning används särskilt för att uttrycka artighet i uppsatser.

Sanna Rissanen (2022) har jämfört hur hjälperbet *skall* presenteras i två läroboksserier för B1-svenska i gymnasiet och hur ofta det förekommer. Resultaten visar att verbet förekommer nästan lika mycket i båda bokserierna. Det finns ändå skillnader i hur användningen av verbet presenteras i läromaterialen.

6 Material och metod

I detta kapitel redogör jag för undersökningens material och metoder mer i detalj. Mitt material består av tre läroböcker och deras lärarmaterial vilka jag inledningsvis presenterar i avsnitt 6.1. Därefter redovisar jag min analysmetod och kategorisering av de excerperade beläggen i 6.2.

6.1 Gilla

Gilla är en ny läroboksserie som är avsedd för den medellånga (B1) lärokursen i svenska i gymnasiet. Jag använder digitala läroböcker i denna undersökning men läroboksserien har också tryckta böcker. Författarna till bokserien är Aalto, Forsblom, Juuti, Leino och Siitarinen och den är publicerad 2021–2022 av Edita Publishing Oy. Böckerna baserar sig på de nyaste *Grunderna för gymnasiets läroplan 2019* som togs i bruk år 2021. Jag bestämde mig för att undersöka just denna läroboksserie eftersom den inte har varit föremål för så många tidigare studier som de äldre läroboksserierna. De digitala böckerna innehåller läromaterialet men också olika test och spel som eleven kan använda för att testa sina språkkunskaper och öva språket. Det finns också självutvärdering, olika tips för skrivande, språkprofil, mediedagbok samt tips för kamratrespons. Materialet för läraren innehåller svar på övningar, tilläggsövningar på olika kunskapsnivåer, lektionsplaner, grammatikdiaserier, spel och prov. Jag använder bara de material som är relevanta för undersökningen, alltså texter, dialoger, grammatik, övningar och spel från läromaterialet samt lärarmaterialet. Jag går inte igenom kursbedömningsmaterial, såsom prov.

Bokserien använder mycket differentiering. Varje övning har markerats med 1–3 hjärtan som beskriver svårighetsnivån. Ett hjärta är symbolen för den lättaste grundnivån som är avsedd för alla, två hjärtan beskriver fördjupad nivå och tre hjärtan kallas mästarenivå (taituritaso) som är för begåvande elever. Dessutom erbjuder bokserien spel, speciellt om ordlistor, vilka kan inspirera elever till språkinläring.

Enligt den nya läropliktslagen måste utbildningen vara avgiftsfri till utgången av det kalenderår då studeranden fyller 20 år. Det betyder att skolorna måste erbjuda gratis allt läromedel som behövs i studierna samt arbetsredskap, till exempel datorer och läroböcker. (Läropliktslagen 16–17 §.) Förlag publicerar nuförtiden fler digitala läroböcker samt annat

digitalt undervisningsmaterial och fokuserar på att utveckla dem regelbundet. Därför är det motiverat att undersöka just digitala läroböcker och lärarmaterial.

Den första boken i serien, *Gilla 1–2*, används på de två första modulerna i gymnasiet. Modul ett består av fyra avsnitt och modul två av sex avsnitt som alla är indelade i mindre delar. Avsnitten inleds alltid med en info-ruta som beskriver temat på texten och presenterar lärandemålet. Varje del innehåller en text eller en dialog samt övningar. Det finns också sju temaordlistor med övningar. Därutöver finns det en grammatikdel, en för båda modulerna, och innehållet kan studeras i vilken ordning som helst.

Gilla 3 är boken för den tredje modulen. I början av boken finns det en repetitionsdel för *Gilla 1–2*. Boken är indelad i fem avsnitt var som innehåller två texter, a och b. A-texter hör till grundnivån och b-texter fördjupar kapitlets tema. Båda texterna har separata övningar. Dessutom finns det en separat grammatikdel. Boken har en likadan struktur som den första boken.

Gilla 4 används på modul fyra. Strukturen i boken är igen likadan som i de föregående böckerna. Även denna bok inleds med en repetitionsdel som gäller den föregående modulen. På samma sätt som *Gilla 3* är denna bok indelad i 5 avsnitt som innehåller a- och b-texter samt övningar på dem. Det finns också en separat grammatikdel. I grammatiken presenteras speciellt hjälpverb och konditionalis vilket är intressant och relevant med tanke på min undersökning.

6.2 Metod

Denna undersökning är en läroboksanalys som har både kvalitativa och kvantitativa drag. Jag exciperar alla förekomster av hjälpverbet *skulle* och analyserar vilken betydelse hjälpverbet har. Jag går alltså igenom alla texter och dialoger, olika slags övningar (även hörförståelse- och videoövningar och formativa test), spel, teori och övningar från grammatikdelar samt grammatik-diaserier från lärarmaterial. Jag exciperar samtliga belägg på *skulle* i både a- och b-texter i *Gilla 3* och *4*, fast det är möjligt att bara en av dem går igenom på kursen. Jag tar inte med de övningar där *skulle* förekommer utan kontext. Sådana är till exempel ”fyll i tabellen”-övningar där verbet ska böjas eller uttalsövningar där *skulle* förekommer som ett ensamstående ord, inte i en sats eller en fras. Därefter analyserar jag vilka betydelser beläggen presenterar. Jag inkluderar också finska översättningar av beläggen i analysen. Om översättningen är från materialet, har den markerats med = . Mina egna översättningar är

markerade med >. Jag räknar hur många belägg som ingår i varje betydelsekategori och analyserar om någon betydelse är mer frekvent än andra eller om någon av dem inte alls påträffas. Det som speciellt intresserar mig är om *skulle* alltid presenteras och förekommer som motsvarighet till finskans *-isi-*.

I analysen indelar jag materialet i tre förekomstskategorier: texter/dialoger, övningar/spel och exempel. Till kategorin *texter/dialoger* hör de belägg som återfinns i bokens textdelar som oftast är dialoger. Som *övningar/spel* har jag inkluderat alla olika slags övningar i böckerna samt i lärarmaterialet, till exempel ab-, fyll i-, översätta, läs- och hörförståelseövningar och så vidare samt olika slags spel. Jag har räknat uppgifterna i formativa test som övningar. I kategorin *exempel* ingår belägg i de meningar som har använts som exempel i grammatikdelen, i början av övningen eller i språktipslådor. Jag räknar också pratbubblor som exempel om de inte tydligt hör till en annan kategori.

Jag kategoriserar varje belägg enligt de betydelsegrupper som jag har formulerat utgående från Sundmans opublicerade manuskript (2022). Jag använder de sex betydelsegrupper som Sundman använder, alltså futural, deontisk, epistemisk, hypotetisk, intentionell och modifierande betydelse. Denna kategorisering används delvis också i SAG. Jag analyserar modifierande betydelse som en egen grupp fast Sundman och SAG räknar den som en typ av hypotetisk betydelse. Tabell 1 illustrerar den kategorisering som används i denna undersökning. Exempelen i tabellen är från Sundmans (2022) opublicerade manuskript. Mer om betydelser kan läsas i kapitel 2.

Tabell 1 Kategorisering av *skulles* betydelser

Betydelse	Användning	Exempel
Futural	Satsens handling sker senare än satsens tematiska tid. Används i förfluten tempus.	<i>Jag var säker på att han skulle vinna. = Olin varma, että hän voittaisi. (Sundman 2022: 31)</i>
Deontisk	Anger till exempel plikt, skyldighet eller nödvändighet att utföra en viss handling. Den tematiska tiden är vanligen förfluten.	<i>Han sa till henne att allt var bra, allt var som det skulle. = Hän sanoi Ann-Brittille, että kaikki oli hyvin, aivan niin kuten pitikin. (Sundman 2022:33)</i>
Epistemisk	Anger att uppgiften har sitt ursprung i en mer eller mindre osäker källa, liksom rykte. Satsens innehåll förnekas eller ifrågasätts i matrissatsen.	<i>Det föreföll honom helt osannolikt att det skulle finnas ett samband mellan de döda advokaterna och de människor som levde på slottet. = Hänestä oli erittäin epätodennäköistä, että kuolleiden asianajajien ja linnanväen välillä olisi jokin yhteys. (Sundman 2022:24)</i>
Hypotetisk	Anger att satsens innehåll inte är säkert utan hypotetiskt och det vanligen kan förverkligas under vissa förutsättningar i någon senare tidpunkt.	<i>Jag tror att vi alla skulle må bra av att göra en enkel och klar positionsbestämning. = Uskon, että meille kaikille olisi hyväksi, jos määrittäisimme asemamme selkeästi. (Sundman 2022:35)</i>
Intentionell	Anger att satsens handling utförs i överensstämmelse med subjektspersonens plan eller avsikt och kontexten hänför sig till förfluten tid. Anger en handling som subjektspersonen hade för avsikt att utföra men som något annat har avbrutit genast.	<i>Jag skulle egentligen ha spelat golf i dag. Men i det här vädret avstår jag gärna. = Olin itse asiassa aikonut lähteä pelaamaan golfia, mutta tällaisella säällä se voi hyvin jäädä (Sundman 2022:32)</i>
Modifierande	Anger ett försiktigare sätt att uttrycka sig; be om någonting, be artigt om hjälp. Används särskilt med vissa verb, såsom med hjälpverben <i>vilja</i> eller <i>kunna</i> .	<i>Jag skulle gärna vilja tala med er om det går bra. > Vaihtaisin mielelläni kanssanne pari sanaa, jos se vain käy päinsä. (Sundman 2022:36)</i>

7 Resultat

I detta kapitel presenterar jag undersökningens resultat. I avsnitt 7.1 redogör jag för hur användningen av hjälpverbet *skulle* presenteras i läroböckerna och lärarmaterialet. I avsnitt 7.2 presenterar jag hur ofta och var *skulle* förekommer i de olika böckerna och i 7.3 vilka olika betydelser påträffas i materialet.

7.1 Hur presenteras användning av *skulle* i *Gilla*-bokserien?

I detta avsnitt redogörs det för hur användning av *skulle* presenteras i de tre första *Gilla*-böckerna och i materialet för läraren. Hjälpverb samt konditionalis presenteras i grammatikdelen av boken *Gilla 4*, men det är intressant att undersöka om de förekommer redan i de två tidigare böckerna.

7.1.1 Hur presenteras användning av *skulle* i läroböckerna

Redan i början av boken (*Gilla 1–2*, dialog 3 *Ella ringer till sin syster Frida*, del II *Före resan*) tar man upp användningen av *skulle*. *Skulle* används i texten och det finns en *Sannis språktips*-låda vid sidan av texten. I den berättas det att *skulle* motsvarar finskans *-isi* och verbet används när man vill vara artig, det vill säga i modifierande funktion. Som hjälp används en jämförelse med engelskans *would*. I bild 1 visas språktipslådan.

Sannis språktips

Kun haluat olla kohtelias, käytät sanaa *skulle*, joka kääntyy suomeksi kirjaimilla **-isi**. Se vastaa englanninkielistä sanaa **would**.

du skulle kunna voisit
jag skulle vilja haluaisin

Kun suomalainen haluaa salmiakkia, hän saattaa sanoa "Saltlakrits, tack", joka kuulostaa ihan hyvältä meidän korviimme, mutta ruotsalainen sanookin: "Jag skulle så gärna vilja ha lite saltlakrits, tack!"

Bild 1. Sannis språktips om *skulle* i *Gilla 1–2*. © Edita Publishing Oy

I dialoger och därefter i övningar används den talspråkliga formen *sku* fyra gånger. I tre fall används *sku* i en övning som introducerar svenskans talspråk. I *Gilla 1–2* finns det inga andra delar där *skulle* förklaras eller presenteras, men hjälpverbet används i texter och övningar.

I *Gilla 3* presenteras *skulle* inte i grammatikdelen eller i separata språktipslådor trots att hjälpverbet används i texter och i övningar. I grammatiken förekommer *skulle* dock när bisatser presenteras, men hjälpverbet eller dess användning förklaras inte. I den del där bisatser med subjunktioner presenteras finns det en lista över olika subjunktioner varefter en exempelmening på svenska med översättning till finska ges. *Skulle* används i finala *för att-* och *även om-*bisatser, men det berättas inte att användning av *skulle* i vissa kontexter är obligatorisk i dessa satser. Grammatikdelen inleds med övningar där inläraren först ska fundera på finskans direkta och indirekta frågesatser och sedan försöka känna igen dessa i svenska meningar. Därefter presenteras teorin. *Skulle* används först i den del där det berättas att indirekta frågesatser är förmildrande eller modifierande varianter av direkta frågesatser. *Skulle* används i huvudsatser, såsom i exempel 57.

- (57) Ursäkta, jag **skulle vilja veta** var hälsostationen ligger. = Anteeksi, **haluaisin tietää**, missä terveysasema sijaitsee. (Gilla 3, indirekt frågesats: exempel)

Skulle förekommer i huvudsatser också i övningar, såsom i övning 23 som illustreras i bild 2. I övningen ska inlärare välja alternativet med rätt ordföljd.

5. Jag skulle vilja veta

- om du går gärna på konserter
- om du gärna går på konserter

Bild 2. Övning på indirekt frågesats. © Edita Publishing Oy

I lärarmaterialet finns också muntliga AB-övningar där inlärare får öva att bilda indirekta frågesatser utgående från direkta frågesatser.

Med tanke på denna undersökning är *Gilla 4* där hjälpverb och konditionalis presenteras den viktigaste läroboken. Intressant är att det inte finns några språktips om *skulle* före grammatikdelen såsom i *Gilla 1–2*, men hjälpverbet används i några dialoger och övningar.

Skulle presenteras för första gången i grammatikdelens kapitel som heter *hjälpverb*. Först visas en tabell med olika hjälpverb i alla fyra tempusformer och en översättning av verbets grundform till finska (se bild 3).

Infinitiivi	Preesens	Imperfekti	Supiini	Suomennos
kunna	kan	kunde	kunnat	<i>osata, voida</i>
vilja	vill	ville	velat	<i>haluta, tahtoa</i>
få	får	fick	fått	<i>saada</i>
(böra)	bör	borde	(bort)	<i>pitää, pitäisi; tulee, tulisi</i>
-	måste	måste	(måst)	<i>täytyä</i>
(skola)	ska(II)*	skulle	-	<i>pitää; aikoa; -isi; kuulemma</i>

* Skall on kirjakielinen muoto. Nykyään käytetään muotoa ska.

Bild 3. Tabell över hjälpverb och deras översättningar till finska. © Edita Publishing Oy

Det finns dock inga separata översättningar vad gäller olika tempus utan verbet *skola* har översatts som *pitää; aikoa; -isi; kuulemma* vilket kan leda till missförstånd. *Skulle* presenteras närmare i den del som heter *Vaillinaiset apuverbit*. Med termen avses verb som inte uppvisar alla fyra böjningsformer. Där berättas det att *skulle* är imperfekt av hjälp verbet *ska* och motsvaras av finskans konditionalis, alltså *-isi*-formen, samt futurum i förfluten tid. Därefter ges det två exempel (exempel 58 och 59).

(58) En ny bil **skulle kosta** minst 20 000 euro. = Uusi auto **maksaisi** vähintään 20 000 euroa. (Gilla 4, vaillinaiset apuverbit: exempel)

(59) Jag visste inte att mormor **skulle opereras**. = En tiennyt, että isoäiti **leikattaisiin / oli tarkoitus leikata**. (Gilla 4, vaillinaiset apuverbit: exempel)

Det som inte framkommer i *Gilla 4* är att *skulle* i exempel (58) kan ha olika betydelser beroende på kontexten: temporal (*Lasse fick höra att en ny bil skulle kosta minst 20 000 euro*) eller hypotetisk (*En ny bil skulle kosta minst 20 000 euro och det har vi inte råd med*).

Det nästa kapitlet i grammatikdelen heter *konditionalis*. Först berättas det att konditionalis uttrycker något som är önskat eller osannolikt. Därefter nämns det att konditionalis uttrycks i svenskan med hjälpverbet *skulle* vilket dock inte alltid stämmer men det framkommer inte. Det tas även upp att kännetecknet för konditionalis i finskan är *-isi* och ett exempel ges (exempel 60). *Skulle* i exempel 60 kan dock ha olika betydelser beroende på kontexten, vilket inte framkommer i läroboken: *Ella skulle gärna resa till Bali om hon vann på Lotto* (hypotetiskt), *Ella skulle gärna resa till Bali enligt rykten som går* (epistemiskt) eller *Ella skulle gärna resa till Bali berättade Lasse* (futorialt).

- (60) Ella **skulle** gärna **resa** till Bali. = Ella **matkustaisi** mielellään Balille. (Gilla 4, konditionalis: exempel)

Det nämns vidare att konditionalis gör frågor och begäran artigare och det ges tre exempel som visas i exempel 61–63. Artigheten betonas mycket i bokserien (se närmare avsnitt 6.3.5).

- (61) Vad **skulle** du **vilja** ha? = Mitä **haluaisit**? (Gilla 4, konditionalis: exempel)
 (62) Jag **skulle vilja** ha en kopp kaffe. = **Haluaisin** kupin kahvia. (Gilla 4, konditionalis: exempel)
 (63) **Skulle** du **kunna hjälpa** mig med den här tunga väskan? = **Voisitko auttaa** minua tämän painavan laukun kanssa? (Gilla 4, konditionalis: exempel)

Boken tar upp så kallade konditionalis I och II (se t.ex. SAG 4:468–281) som används vid villkorssatser med tempusförskjutning. Konditionalis I syftar på nutid och har strukturen *skulle + infinitiv* i huvudsatsen och *om + imperfekt* i bisatsen. II konditionalis syftar på förfluten tid och strukturen i huvudsatsen är *skulle + ha + supinum* respektive i bisatsen *om + pluskvamperfekt*). Likartade exempel (64 och 65) används i båda, vilket belyser skillnaderna mellan dessa två former av konditionalis.

- (64) Mats **skulle köpa** en flygbiljett till Bali **om** han **hade** mycket pengar. = Mats **ostaisi** lentolipun Balille, jos hänellä **olisi** paljon rahaa. (Gilla 4, konditionalis: exempel)
 (65) Mats **skulle ha köpt** en flygbiljett till Bali **om** han **hade haft** mycket pengar. = Mats **olisi ostanut** lentolipun Balille, jos hänellä **olisi ollut** paljon rahaa. (Gilla 4, konditionalis: exempel)

Bisatsens ordföljd upprepas med hjälp av färgerna i samband med konditionalis. Det finns ett stort antal övningar på konditionalis (se avsnitt 6.3.4) och det finns ofta ett exempel i början av övningen för att hjälpa inläraren.

7.1.2 Hur presenteras användning av *skulle* i lärarmaterial

Materialet för läraren innehåller stödpaper om grammatik samt diaserier som presenterar samma grammatikteori som i läroböckerna. Det finns också muntliga ab-övningar. Det är speciellt intressant att se om teorin presenteras på samma sätt i tilläggs materialet för läraren som det görs i själva läroböckerna. Först redogör jag för materialet om hjälpverb och sedan om konditionalis.

Diaserien om hjälpverb uppvisar först samma tabell om verben som i läroboken. Intressant är att det finns bara två finska översättningar till *skola*: *pitää* och *on velvollisuus (sitova määräys)* och endast den första är densamma som läroboken har. När *ska* och *skulle* presenteras närmare, nämns det att *skulle* översätts som *aikoi, piti* eller *-isi (konditionaali)*. Det finns bara ett exempel på *skulle* (exempel 66) fast det finns tre exempel på *ska*. Ett av exemplen på *ska* (67) är innehållsmässigt likadant som exempel 66. Trots att *skulle* presenteras också som preteritumformen av *ska*, används det inte så i exemplet.

- (66) Frida **skulle resa** till Europa = Frida **matkustaisi** Eurooppaan. (Gilla 4 lärarmaterial, diaserie om hjälpverb)
- (67) Sanni **ska resa** till Norge. = Sanni **aikoo** matkustaa Norjaan (Gilla 4 lärarmaterial, diaserie om hjälpverb)

Om exempel 66 berättas det att *skulle* uttrycker konditionalis och i den finska översättningen används det *-isi* av verbet, *matkustaisi* varför betydelsen kan tolkas som hypotetisk. Beroende på kontexten är det dock möjligt att tolka *skulle* i exemplet som futuralt eller intentionellt (se förklaringen i samband med exempel 60). Avsaknaden av kontexten kan förstärka inlärarens tolkning att *skulle* alltid motsvarar finskans *-isi* och det kan leda till felaktigt bruk av *skulle*. Efter exemplet finns det en muntlig fyll i -övning, men *skulle* är inte med i den.

I lärarmaterialet finns det också ett stödpaper som kan användas som hjälp i undervisningen. Det innehåller samma tabell som i läroboken och i diaserien om hjälpverb och översättningarna är desamma som i boken. Idén är att inläraren fyller presensformerna av alla hjälpverb och en del av översättningarna i tabellen. Efter det presenteras varje hjälpverb

separat. Intressant är att *skulle* har markerats med 2/3 hjärtan, alltså att det anses vara svårare än presensformen *ska*. Det anges vidare att *skulle* används i imperfekt och motsvarar *-isi*-formen eller futurum i förfluten tid. De exempel som ges är annorlunda än i diaserien eller i boken. Bild 4 illustrerar stödappret. Ord med blå färg är de svar som inlärare ska fylla i.

• aikoo ska

Käytetään preesensissä: ska + pääverbin perusmuoto.

Jag **ska börja spela** fotboll i sommar. Aion aloittaa pelaamaan jalkapalloa ensi kesänä.

♥♥♥

Käytetään imperfektissä muodossa skulle + pääverbin perusmuoto, jolloin se vastaa *-isi*-muotoa tai menneen ajan futuuria.

Mamma visste inte att jag **skulle komma** hem. Äiti ei tiennyt, että tulisin kotiin.

Bild 4. Stödappret om hjälpverb. © Edita Publishing Oy

I det exempel som visas i bild 4 används *-isi*-formen i den finska översättningen som kan vidare förstärka tolkningen om *skulle* som den enda motsvarigheten till finskans konditionalis. Trots att det i förklaringen sägs att *skulle* kan ha futural betydelse (menneen ajan futuuri) kan det förbli oklart för inlärare att *skulle* i exemplet har just denna betydelse.

Om konditionalis finns det också en diaserie som börjar med samma fakta som grammatiken i boken, alltså att det uttrycker att något är önskat eller osannolikt samt att dess kännetecken i svenskan är hjälp verbet *skulle*. Exemplet är detsamma som i boken (exempel 60). Därefter presenteras det hur konditionalis i nutid och i förfluten tid formuleras i villkorssatser. Det nämns varken konditionalis I eller II såsom i boken, utan termerna konditionalis i nutid och förfluten tid används, vilket kan vara förvirrande för språkinlärare. Även här används samma exempel som i boken (exempel 64 och 65). Artig begäran och artighet presenteras sist i diaserien fast den förekommer redan i början av denna del i läroboken. Igen är de exempel som används desamma som i boken. Avslutningsvis erbjuds det möjlighet att träna med översättningsmeningar, som alla innehåller villkorsbisatser. Exempel 68 är tagen ur en övning i diaserien. Inläraren ska översätta satsen från finska till svenska.

- (68) Jos minulla olisi rahaa, **ostaisin** uuden puhelimen. = Om jag hade pengar, **skulle** jag **köpa** en ny mobil. (Gilla 4 lärmaterial, diaserie om konditionalis)

Stödpaper om konditionalis presenterar teorin i samma ordning som i läroboken. Idén är att inlärare ska fylla i de ord som saknas i detta stödpaper. Intressant är att diaserien delvis uppvisar en annan ordning än de två andra materialen. I stödpaperet används termerna konditionalis I och II, men där nämns inte villkorsatser. Det ges också en del extra information: i stödpaperet berättas det att man i villkorsbisatsen inte får använda ordet *skulle*. I vissa fall är det ändå möjligt (se avsnitt 2.2) vilket inte framkommer i boken eller i diaserien. Samma exempel används både med konditionalis I och II. Vidare repeteras ordföljden kortfattat. Det finns två olika exempel i varje punkt och inlärare ska fylla i de saknade orden. Exempel är dock olika än i boken och diaserien med samma tema, att köpa, förekommer i alla. Exempel 69–71 presenterar hur likartade meningar används på tre ställen i stödpaperet.

- (69) Pappa **skulle köpa** en ny bil om han hade mycket pengar. = Isä **ostaisi** uuden auton, jos hänellä olisi paljon rahaa (Gilla 4 läromaterial, stödpaper om konditionalis)
- (70) Pappa **skulle ha köpt** en ny bil om han hade haft mycket pengar. = Isä **olisi ostanut** uuden auton, jos hänellä olisi ollut paljon rahaa. (Gilla 4 läromaterial, stödpaper om konditionalis)
- (71) Om pappa hade haft mycket pengar, **skulle han ha köpt** en ny bil. > Jos isällä olisi ollut paljon rahaa, **olisi hän ostanut** uuden auton. (Gilla 4 läromaterial, stödpaper om konditionalis)

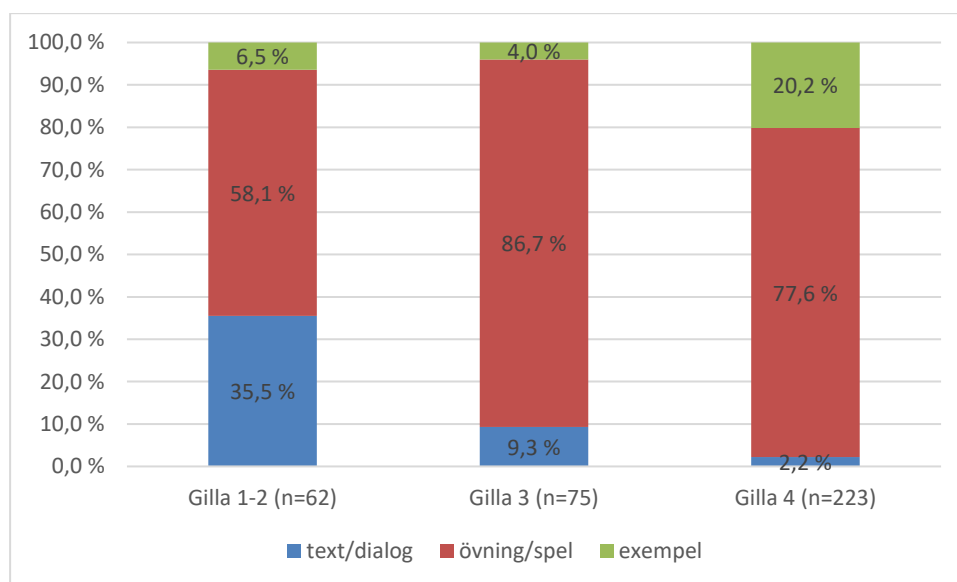
7.2 *Skulle* i olika förekomst kategorier

I detta avsnitt redogörs det för hur ofta och i vilka delar av materialet *skulle* förekommer. Jag analyserar texter, övningar och exempel i läroböckerna, det digitala tilläggs materialet såsom spel och formativa test samt läromaterialet. Sammanlagt har det påträffats 360 förekomster av *skulle*. Andelen belägg på *skulle* uppgår till 17,2 % i *Gilla 1–2*, 20,8 % i *Gilla 3* och 61,9 % i *Gilla 4*. Enligt förväntningen är andelen klart störst i *Gilla 4* eftersom hjälpverb och konditionalis presenteras i grammatikdelen i denna bok.

Majoriteten av beläggen, 88,3 %, förekommer i själva läroböckerna eller i det digitala materialet som är tillgängligt för inlärare. Resten påträffas i materialet för läraren. Vad gäller materialet som inlärare har tillgång till påträffas endast 3,6 % av beläggen i formativa test. Syftet med dessa är att inlärare kan testa sina kunskaper varför jag har räknat dem som övningar. En fjärdedel av beläggen, 24,7 %, förekommer i tilläggsövningar i böckerna, vilket

betyder att de troligen görs bara av motiverade inlärare som vill öva mer. Som helhet bildas övningar 76,1 % av förekomster i hela materialet medan exempel samt texter/dialoger bildas 14,4 % respektive 9,4 % av beläggen.

Härnäst redogörs det för hur beläggen har fördelats i de tre förekomstkategorierna i olika delar av materialet. I figur 1 illustreras fördelningen.

Figur 1. Andelen belägg på *skulle* i olika förekomstkategorier i olika delar av materialet.

Figur 1 visar att andelen belägg i kategorin *text/dialog* minskar betydligt i varje bok och endast i *Gilla 1–2* finns det rikligt med förekomster i kategorin. *Gilla 4* innehåller flest exempel med *skulle* medan övning/spel är den största kategorin i *Gilla 3*. Vad som är oväntat är att *skulle* förekommer bara fem gånger i texterna i *Gilla 4*, vilket betyder att endast 2,2 % av beläggen påträffas i textdelen. *Gilla 4* har dock fler exempel än de övriga böckerna men det förklaras av grammatikdelen där hjälpverb och konditionalis tas upp. De två tidigare böckerna innehåller inte någon sådan grammatik där hjälpverbet *skulle* förekommer. Enligt förväntningen återfinns de flesta beläggen av *skulle* i kategorin *övning/spel* i varje bok, eftersom läroböckerna i allmänhet innehåller stora mängder av övningar både i samband med texter och grammatik.

7.3 Olika betydelser av *skulle* i *Gilla*-bokserien

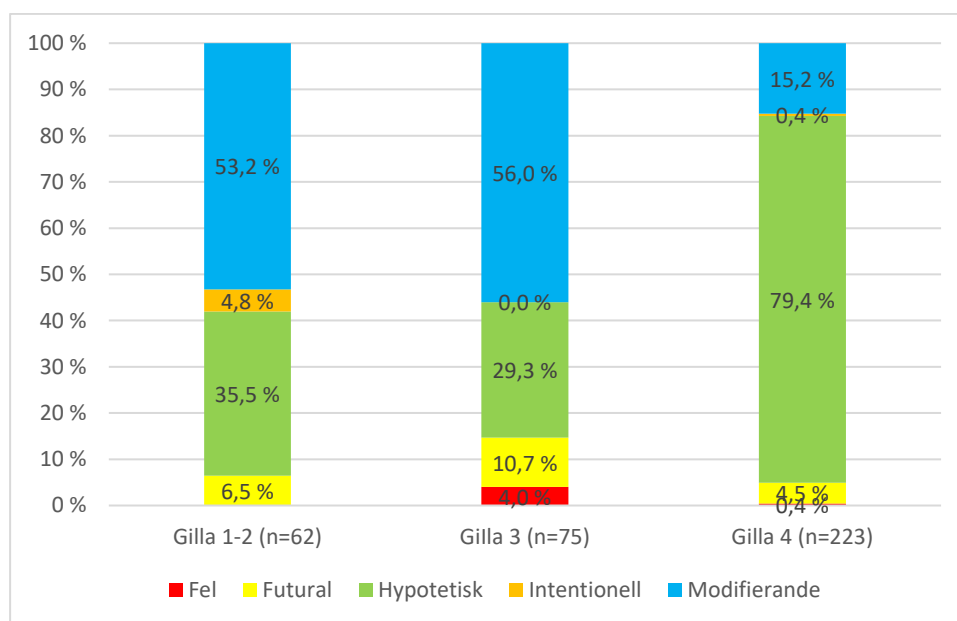
I detta avsnitt redogörs det för de olika betydelserna av *skulle* i läromaterialet (om betydelser, se avsnitten 2.2.1–2.2.6). Det bör påpekas att det har varit utmanande att analysera vilken

betydelse det är fråga om i varje belägg. Jag har bestämt att placera varje förekomst under endast en kategori trots att vissa fall har varit flertydiga. I fyra fall har *skulle* använts felaktigt. Jag presenterar dem och korrigeringsförslag i avsnitt 7.3.6.

7.3.1 En översikt över betydelser i materialet

Av de olika betydelserna av *skulle* är hypotetisk betydelse, som väntat, den allmännaste: 61,4 % av beläggen i materialet är hypotetiska. Den näst allmännaste är modifierande och futurala betydelser med 30,3 % respektive 6,1 % av förekomsterna. Intentionell betydelse används väldigt sällan, i 1,1% av förekomsterna. Deontisk och epistemisk betydelse av *skulle* saknas helt i materialet enligt min tolkning och analys av materialet. Gränsen mellan deontisk, intentionell och futural betydelse är dock svag (se Sundman 2022:9, SAG 4:312, 319–320) vilket kan ha påverkat resultatet. Att epistemisk betydelse inte förekommer är något överraskande men kan förklaras med enkelt språk som läromaterial vanligtvis använder.

I figur 2 redovisas det hur betydelserna har använts i läroboksseriens olika delar.

Figur 2. Andelen olika betydelser av *skulle* i olika delar av materialet.

Det är något överraskande att den hypotetiska betydelsen är den största betydelsekategorin endast i *Gilla 4* fast den är den allmännaste i hela materialet. Den modifierande betydelsekategorin utgör den största i de två andra böckerna. Futural betydelse används relativt jämnt i olika delar av materialet, fast futurum i förfluten tid nämns endast i *Gilla 4*. Därför är det oväntat att futural betydelse används mer i *Gilla 3* än i *Gilla 4*. Intentionell

betydelse har bara använts i två böcker, i *Gilla 1–2* och *Gilla 4*. Felaktiga fall påträffas i två böcker: tre i *Gilla 3* och en i *Gilla 4*. Antagligen är det bara en tillfällighet att 75 % av fallen finns i en bok

7.3.2 Intentionellt *skulle* i materialet

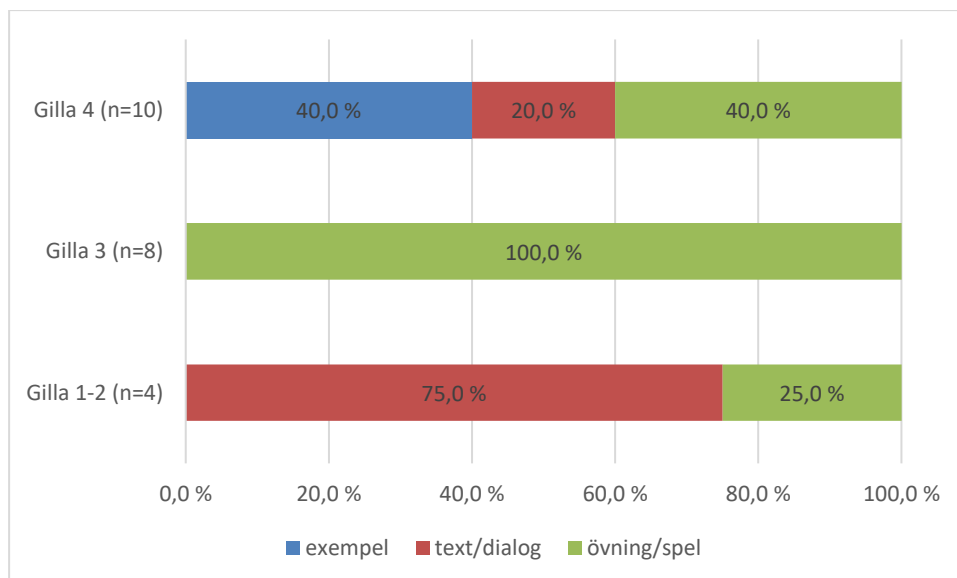
Intentionell betydelse används fyra gånger i materialet, alltså endast i 1,1 % av förekomsterna i hela materialet är intentionella. Tre av dem (exempel 72–74) återfinns i en hörförståelseövning i *Gilla 1–2* och en i tilläggsövningar på hjälpverb i *Gilla 4* (exempel 75).

- (72) I maj **skulle** gruppen The Mamas **åka** till Nederländerna. > Toukokuussa ryhmän The Mamas **piti matkustaa** Alankomaihin. (Gilla 1–2 tema fritid: övn. 18A)
- (73) De **skulle tävla** för Sverige i Eurovision. > Heidän **piti edustaa** ruotsia Euroviisuissa. (Gilla 1–2 tema fritid: övn. 18A)
- (74) Det var då Eurovision **skulle vara**. > Silloin Euroviisujen **piti olla**. (Gilla 1–2 tema fritid: övn. 18A)
- (75) **Aioin syödä** paljon piparkakkuja. = Jag **skulle äta** många pepparkakor. (Gilla 4 tilläggsövning på hjälpverb: övn. 14)

Exempel 72–73 visar subjektpersonens (gruppen the Mamas) plan att åka och tävla i Eurovisionen i förfluten tid. Meningarna kan översättas till finska antingen med verb *aikoa* eller *pitää*, som båda är typiska finska motsvarigheter till *intentionellt skulle* (se Sundman 2022:5). Av exempel 74 framgår att de planerade Eurovision tävlingarna inte genomfördes. I exempel 75 används verbet *aikoa* på finska och det uttrycker subjektpersonens plan att göra någonting.

7.3.3 Futuralt *skulle* i materialet

Futural betydelse är den tredje mest använda betydelsen i hela materialet med 6,1 % av alla förekomster. Nästan hälften, 45,5 %, av alla belägg på *futuralt skulle* påträffas i *Gilla 4*. Något under en fjärdedel, 18,2 %, förekommer i *Gilla 1–2* och 36,4 % i *Gilla 3*. Skillnaden mellan *Gilla 4* och *3* är inte särskilt stor men det är intressant att andelen belägg i den första boken är betydligt mindre än i de andra. Futural betydelse används dock någorlunda regelbundet i materialet och är den tredje största kategorin i varje bok (se figur 2). Figur 3 illustrerar hur futuralt betydelse har använts i olika förekomstskategorier i materialets olika delar.

Figur 3. Andelen *futuralt skulle* i olika förekomstskategorier i olika delar av materialet.

Det är intressant att *futuralt skulle* endast förekommer i övningar i *Gilla 3*. I *Gilla 4* är det relativt jämnt fördelat i olika kategorier, dock litet mindre i kategorin *text/dialog*. I *Gilla 1–2* påträffas *futuralt skulle* oftast i dialoger men boken innehåller också några övningar där det förekommer.

Att-satser är de vanligaste kontexterna för *futuralt skulle* (50 %). Det används speciellt i övningar (72,3 % av *att*-satserna), såsom i exempel 76 som är en översättningsövning på verbets konjugationer i *Gilla 4*. Ett exempel på en *att*-sats i en dialog i *Gilla 1–2* visas i exempel 77.

- (76) Luulimme, että huomenna **olisi** aurinkoinen sää. = Vi trodde att vädret **skulle vara** soligt i morgon. (Gilla 4 tilläggsövning på verbets konjugationer: övn. 21)
- (77) Mina föräldrar använder mycket svenska på jobbet så de ville att vi barn **skulle lära oss** svenska redan som barn. = Vanhempani käyttävät paljon ruotsia töissä, joten he halusivat, että me lapset **oppisimme** ruotsia jo lapsina. (Gilla 1–2 Dag 1: dialog 4 del 1)

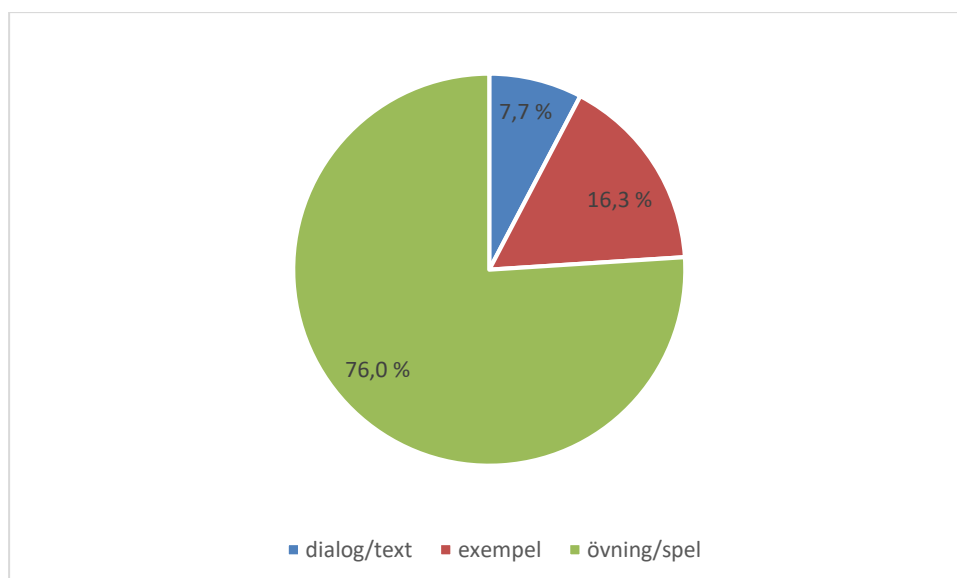
Futuralt skulle används också i en final bisats som inleds med *för att*, såsom i exempel 78 som är en övning på bisatsordföljd i *Gilla 1–2*. Andelen indirekta frågesatser uppgår till 18,2 % av beläggen på *futuralt skulle*. Exempel 79 är ur en dialogövning i *Gilla 1–2*.

- (78) Jag tog på mig en tjock jacka i morse för att jag inte **skulle frysa**. > Puin aamulla paksun takin, etten **palelisi**. (Gilla 1–2 RUB12 Grammatik, bisatsens ordföljd: övn. 9)
- (79) Hon frågade om jag **sku kunna besöka** henne i Stockholm. > Hän kysyi, **voisinko vieraila** hänen luonaan Tukholmassa. (Gilla 1–2, II Före resan: dialog 3 övn 12)

I ett fall finns det ingen kontext i den mening som innehåller verbet *skulle* (se exempel 66) vilket betyder att det är möjligt att analysera betydelsen på flera olika sätt. Det står dock *konditionalis* inom parentes under meningen vilket syftar till att *skulle* i denna mening används som motsvarighet till finskans konditionalis. Enligt min tolkning har *skulle* futural betydelse eftersom handlingen (att resa till Europa) förväntas infalla efter satsens tematiska tid och det på finska används konditionalis (jfr exempel 1). Jag antar att det också är möjligt att tolka verbets *skulle* betydelse som intentionell, epistemisk eller hypotetisk, beroende på användningskontexten.

7.3.4 Hypotetiskt *skulle* i materialet

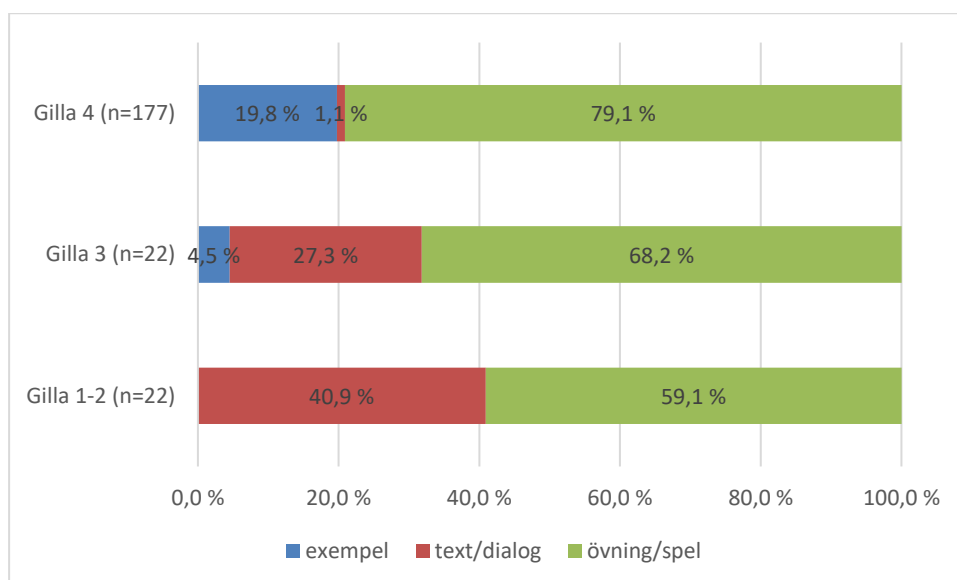
Som framkommit i avsnitt 6.3.1 är hypotetisk betydelse den mest frekventa i materialet (61,4 %). I *Gilla 4* finns det flest belägg på *hypotetiskt skulle*, 80,1 % medan andelen i både *Gilla 1–2* och *Gilla 3* är 10 %. Hypotetisk betydelse används i alla förekomstskategorier men majoriteten (76 %) påträffas i kategorin övningar eller spel som framgår av figur 4.

Figur 4. Fördelning av *hypotetiskt skulle* i olika förekomstskategorier i hela materialet.

Hypotetiskt skulle används relativt sällan i kategorin *texter/dialoger* eller i *exempel* trots att det används mycket i övningar. Det är viktigt att notera att nästan hälften, 42,3 %, av övningarna eller spelen med *hypotetiskt skulle* är tilläggsövningar på konditionalis. I tolkningen ska man ta hänsyn till att alla tilläggsövningar antagligen inte blir gjorda. Det faktum att andelen *hypotetiskt skulle* i exempel är större än motsvarande andel i dialoger kan förklaras med grammatikdelen i *Gilla 4* där hjälpverb och konditionalis presenteras. Grammatikdelar innehåller alltid exempel på den teori som presenteras.

Procentuella andelar av de olika förekomstkategorierna kan variera i olika delar av materialet vilket framgår av figur 5 som illustrerar skillnaderna i fördelningen i *Gilla 1–2*, *Gilla 3–4* och *Gilla 4*.

Figur 5. Andelen *hypotetiskt skulle* i olika förekomst kategorier i olika delar av materialet.

Hypotetiskt skulle används oftast i övningar och spel (59,1 %–79,1 %). Det förekommer också regelbundet i texter och dialoger i materialet, förutom i *Gilla 4* där kategorin *text/dialog* utgör endast 1,1 % av förekomsterna. I *Gilla 4* används *hypotetiskt skulle* mer i exempel än i de andra böckerna, vilket kan förklaras med bokens grammatikdel. I *Gilla 1–2* finns det inga exempel som uppvisar *hypotetiskt skulle*, men riklig användning av verbet i dialoger erbjuder språkligt inflöde.

Hypotetiskt skulle förekommer mångsidigt i olika kontexter i materialet. Härfter ges några illustrativa exempel på användningen. Exempel 80 är ur en hörförståelseövning i *Gilla 4*. I exempel 81 återfinns *hypotetiskt skulle* i en huvudsats före en infinitivfras med *utan*.

- (80) Marjaana **skulle** hellre **bo** i ett tält i skogen än i Helsingfors. > Marjaana **asuisi** mieluummin teltassa metsässä kuin Helsingissä. (Gilla 4 Del 1b: övn 8)
- (81) Sanni **skulle inte ha klarat** sig i studentprovet i matte utan att plugga. = Sanni **ei olisi selviytynyt** matikan ylioppilaskokeesta päättämättä. (Gilla 4 grammatik, infinitiv: exempel)

I två fall vore det möjligt att använda tempusförskjutning i stället för *hypotetiskt skulle*. Exempel 82 och 83 kommer från en och samma videoövning i *Gilla 3*. Språket i videoövningar är oftast talspråkligt och det är viktigt att inlärare hör också annat än standardspråk.

- (82) Tänk om jag inte **skulle känna igen** dem. > Ajattele, jos en **tunnistaisi** heitä. (Gilla 3 Del 3a: övn 13) (Tempusförskjutning: Tänk om jag inte kände igen dem.)
- (83) Tänk om jag inte **skulle gilla** dom. > Ajattele, jos en **pitäisi** heistä. (Gilla 3 Del 3a: övn 13) (Tempusförskjutning: Tänk om jag inte gillade dem.)

Meningar med villkorsbisatser utgör majoriteten, 67 %, av beläggen på hypotetiskt *skulle*. Nästan alla förekomster återfinns i *Gilla 4*, bara en i *Gilla 3*. Exempel 84 är från dialog 2a i *Gilla 4*. Exempel 85 är ur en ab-övning där inlärare ska översätta meningen från finska till svenska. Exempel 86 är från en övning där inlärare ska kombinera de huvud- och bisatser som passar ihop. Dessa exempel är också från *Gilla 4*.

- (84) Om jag bara hade pengar, **skulle** jag gärna **åka** med! = Jos minulla vain olisi rahaa, **tulisin** mielelläni mukaan! (Gilla 4 Del 2a: dialog)
- (85) Mitä **tekisit**, jos sinulla olisi nyt loma? = Vad **skulle** du göra om du hade lov nu? (Gilla 4 grammatik, konditionalis: övn. 4)
- (86) Vi **skulle ha tränat** mera - om vi hade haft tid. > **Olisimme treenanneet** enemmän, jos meillä olisi ollut aikaa. (Gilla 4 grammatik, konditionalis: övn. 2A)

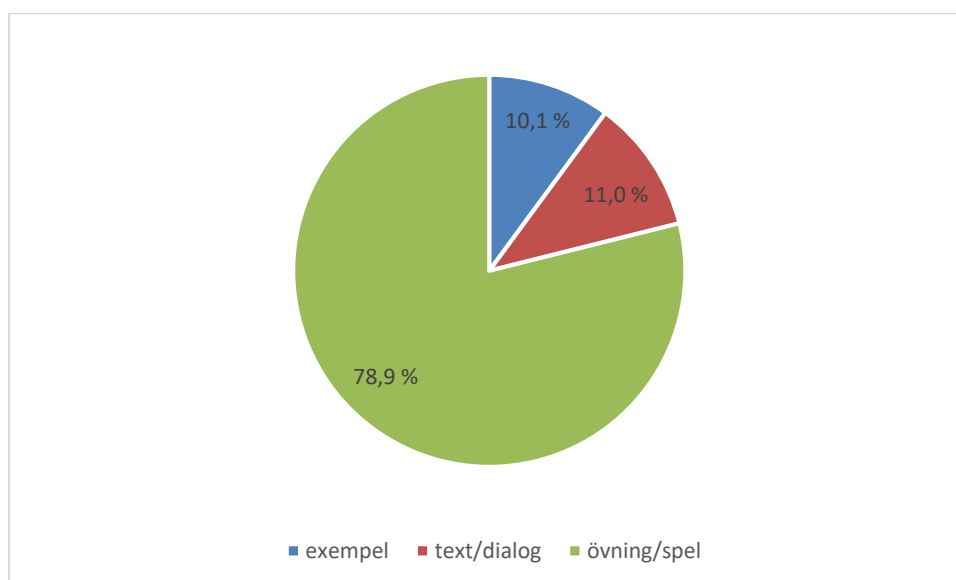
En mycket liten andel, 5,9 %, av satserna med hypotetiskt *skulle* utgörs av frågesatser i hela materialet. Andelen dessa skiljer sig inte nämnvärt mellan de olika böckerna: 38,5 % i *Gilla 1–2* och 30,8 % i både *Gilla 3* och *4*. Beläggen påträffas såväl i dialoger som i övningar. Exempel 87 är ur dialog 18 i *Gilla 1–2* och exempel 88 ur en diskussionsövning i *Gilla 4*.

- (87) Sanni, hur **skulle** du **beskriva** min syster Ella? = Sanni, miten sinä **kuvailisit** siskoani Ellaa? (Gilla 1–2 Dag 5, dialog 18)

- (88) Tycker du om lyxresor eller **skulle** du hellre **tågluffa** och resa runt med bara en ryggsäck? > Tykkäätkö luksusmatkoista vai **reilaisitko** mieluummin ympäriinsä vain repun kanssa? (Gilla 4 Del 5a: övn. 6)

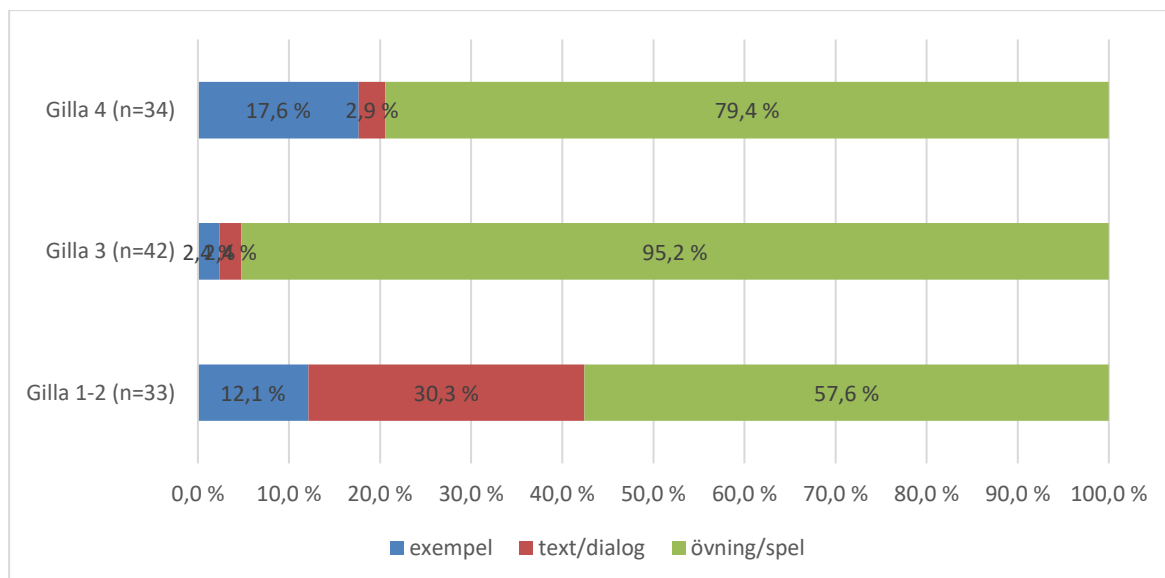
7.3.5 Modifierande *skulle* i materialet

Trots att modifierande betydelse vanligen inkluderas i hypotetisk betydelse, har jag valt att behandla den som en egen kategori på grund av dess rikliga användning. Som framkommit i 7.3.1, är modifierande betydelse den näst allmännaste med 30,3 % av förekomsterna och den allmännaste kategorin i *Gilla 1–2* (53,2 %) och i *Gilla 3* (56 %). I *Gilla 4* uppgår motsvarande andel till 15,2 %. Figur 6 belyser hur beläggen på modifierande betydelse är fördelade i olika förekomstkategorier i hela materialet.

Figur 6. Fördelning av *modifierande skulle* i olika förekomstkategorier i hela materialet.

Modifierande skulle används relativt jämnt i *exempel* samt i *texter* och *dialoger* men igen påträffas majoriteten av beläggen i *övningar och spel*. Användningen övas således mycket men presenteras mer sällan. Av figur 7 framgår hur andelen förekomster i dessa kategorier varierar de olika läroböckerna och deras lärarmaterial emellan.

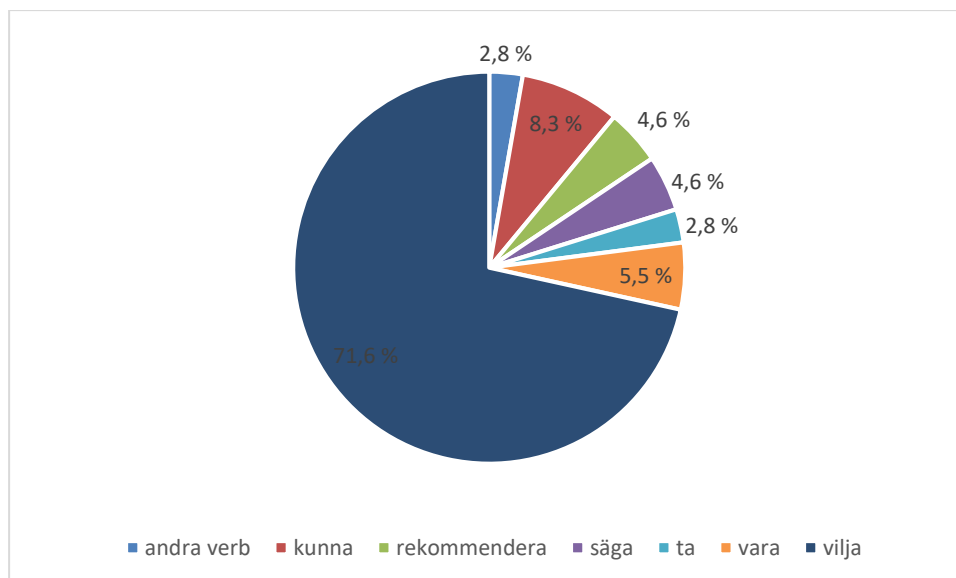

Figur 7. Andelen *modifierande skulle* i olika förekomstskategorier i olika delar av materialet.

Övning/spel är den största kategorin i varje del av materialet, såsom figur 7 visar.

Modifierande betydelse presenteras i början av *Gilla 1–2* i språktipslådan varför det är förväntat att det används i exempel. Nästan en tredjedel av förekomsterna påträffas i texter eller dialoger vilket stöder inlärandet. I *Gilla 3* förekommer *modifierande skulle* mycket sällan i *exempel* och i *texter/dialoger*. Andelen exempel med *modifierande skulle* däremot är högst i *Gilla 4* (17,6 %), troligen på grund av att modifierande betydelse presenteras i grammatiken. Betydelsen förekommer dock inte ofta i texter eller dialoger i *Gilla 4*.

Vidare har jag analyserat vilka verb som förekommer i samband med *modifierande skulle* eftersom *skulle* används i många pragmatiska rutiner (t.ex. *skulle kunna*). Fördelningen illustreras i figur 8. Till kategorin andra verb hör verb med endast en förekomst (*behöva*, *försöka* och *göra*).

Figur 8. Verb som kopplas ihop med *modifierande skulle*.

Den allmännaste verbkedjan är *skulle vilja* som upprepas mycket i materialet. Bruket av *skulle* i samband med *vilja* ger utsagan en hövlig eller försiktig ton (Sundman 2022:5). Majoriteten, hela 83,1 %, av verbkedjans förekomster återfinns i övningar, vilket betyder att inläraren får rikligt med inflöde och upprepning. Exempel med *skulle vilja* (89–91) presenterar teman som upprepas ofta: viljan att bo någonstans, att göra någonting (till exempel hitta, veta, prova, flytta) eller att resa utomlands. Kombinationen används också i huvudsatser som kopplas ihop med indirekta frågesatser (exempel 92).

- (89) Jag **skulle vilja bo** på en bondgård! = **Haluaisin asua** maatilalla. (Gilla 1–2 tema boende: övn. 16)
- (90) Jag **skulle vilja hitta** en ny fin väska. = **Haluaisin löytää** uuden hienon laukun. (Gilla 1–2 Dag 3: Dialog 12)
- (91) Vart **skulle du vilja resa** om du hade möjlighet att välja vilken destination som helst? Varför? > Minne **matkustaisit**, jos sinulla olisi mahdollisuus valita mikä kohde tahansa? Miksi? (Gilla 4 Del 5a: övn 6)
- (92) Jag **skulle vilja veta** varför du var borta igår. > **Haluaisin tietää**, miksi olit poissa eilen. (Gilla 3 lärarmaterial, ab-övningar på indirekt frågesats: grundnivå)

Näst frekventa verb är *kunna*, *vara*, *rekommendera* och *säga* som förekommer nästan lika mycket. Exempel 93 och 94 med *skulle kunna* visar *artig begäran* i kontexten att be om hjälp med något.

- (93) Ursäkta, **skulle** ni **kunna hjälpa** oss lite? = Anteeksi, **voitteko auttaa** meitä hieman? (Gilla 1–2 Dag 2: dialog 6)
- (94) **Skulle** ni **kunna berätta** hur man kan skaffa en biljett? = **Voisitteko kertoa**, miten lipun voi hankkia? (Gilla 1–2 Dag 2 dialog 6: övn 6)

Det tredje allmännaste verbet *vara* används i varierande kontexter, mest i talspråkliga situationer (exempel 95) eller i förslag (exempel 96).

- (95) Mina tips **sku vaa** > Neuvoni **olisi**... (Gilla 3 Del 2b: övn 6)
- (96) Men **skulle det inte vara** snabbare att bara fråga någon här? = Mutta **eikö olisi** nopeampaa vain kysyä joltain? (Gilla 1–2 Dag 2: dialog 6)

Rekommendera används i sammanhang med restaurang-, café- och resediskussioner. Exempel 97 är från en restaurangdialog i *Gilla 1–2*. Verbet *säga* förekommer speciellt i videoövningar när talaren vill uttrycka sina åsikter mildare (exempel 98). *Ta* används endast i restaurang- och cafédiskussioner, såsom i exempel 99.

- (97) Jag **skulle rekommendera** vegetarisk lasagne om du vill prova den. = **Suosittelisin** kasvislasagnea, jos haluaisit kokeilla sitä. (Gilla 1–2 Dag 6: dialog 19)
- (98) Jag **skulle säga** Tove Janssons Sommarbok. > **Sanoisin** Tove Janssonin Kesäkirja. (Gilla 3 Del 2b: övn 3)
- (99) Jag **skulle gärna ta** kaffe. = **Ottaisin** mielelläni kahvia. (Gilla 4 lärmaterial: stödpaper om konditionalis)

7.3.6 Felaktiga fall

I 1,1 % av alla förekomster har *skulle* använts fast det borde ha använts *ska*. Exempel 100–103 presenterar fallen. Exempel 100 är från en hörförståelseövning från *Gilla 3s Projekt Norge*. Exempel 101 är ett exempel på subjunktionsbisats från grammatikdelen av *Gilla 3*, exempel 102 en översättningsövning på samma tema och exempel 103 är en fyll i-övning från formativa test i *Gilla 4*.

- (100) Idén **är** att speglarna **skulle** reflektera solljus förbi. > Idea on, että peilit **heijastaisivat** auringonvalon. (Gilla 3, Gilla projekt Norge: övn. 3)
- (101) Här **får** du en karta för att du **skulle** hitta till torget. = Tästä **saat** kartan, jotta **löytäisit** torille. (Gilla 3 grammatik, subjunktionsinledda bistatser: exempel)

- (102) Hän **auttaa** minua, jotta **oppisin** pian uimaan. = Han **hjelper** mig för att jag snart **skulle** lära mig att simma. (Gilla 3 grammatik, subjunktionsinledda bistatser: övn. 6)
- (103) Min mamma **hoppas** att jag **skulle** (olla eroamatta kirkosta) > Minun äitini **toivoo**, etten **eroaisi** kirkosta. (Gilla 4 grammatik, formativa test om infinitiv: övn. 2a)

I varje exempel står verbet i huvudsatsen i presens och därför måste det användas *ska* i bisatsen i stället för *skulle*. Enligt Sundman (2022:45) har finskan inte samma slags krav på tempuskongruens mellan huvud- och bisats som finskan vilket kan ha varit en bidragande orsak här.

8 Sammanfattande diskussion

Syftet med denna avhandling har varit att undersöka hjälpverbet *skulle* i läromaterial för finskspråkiga gymnasister. Jag har undersökt hur hjälpverbet *skulle* presenteras, hur ofta och var det förekommer och vilka av dess betydelser som framkommer i en digital gymnasieläroboksserie i B1-svenska, *Gilla*. Mitt material består av 360 förekomster av *skulle* som har excerperats från de tre första läroböckerna av serien: *Gilla 1-2, 3 och 4*. Bara de belägg som har en kontext eller som förekommer i en fras eller sats är med i undersökningen. Därefter har varje belägg kategoriserats enligt verbets *skulle* betydelsekategorier (deontisk, epistemisk, futural, hypotetisk, intentionell och modifierande betydelse). Varje belägg har placerats i endast en kategori fast det har varit möjligt att tolka vissa fall på flera olika sätt. Vidare har beläggen indelats i tre förekomstskategorier enligt var de förekommer: exempel, text/dialog och övning/spel. Det fanns fyra felaktiga fall som har diskuterats vidare i avsnitt 7.3.6.

Hjälpsverbet *skulle* presenteras för första gången i början av *Gilla 1–2* genom att ta upp en av betydelserna, nämligen den modifierande. Engelskan används som hjälp för att förklara betydelsen. En jämförelse med ett annat, oftast mycket bekantare främmande språk, hjälper inläraren att förstå företeelsen (Hentunen 2004:74). Det ökar också språkmedvetenheten som betonas i Grunderna för gymnasiets läroplan (2019). Modifierande betydelse är den näst största kategorin i hela läromaterialet och den största i både *Gilla 1–2* och *3* vilket ytterligare belyser hur viktig den anses vara av författarna och har troligen bidragit till att den presenteras redan i början av läroboksserien.

I läromaterialet presenteras *skulle* framför allt som motsvarighet till finskans konditionalis, fast det inte alltid är så (se t. ex. Saanila 1983). I läroböcker används vanligtvis en tillämpad form av språkets grammatik, den pedagogiska grammatiken, och meningen är att presentera bara det som är nödvändigt för att kunna använda och förstå språket (Sundman 2014:120). Det är inte helt okomplicerat att avgränsa, vilka grammatiska regler man måste kunna för att producera förståeligt språk. Det faktum att svenskans konditionalis inte är likadan som finskans kan vara utmanande att förklara på gymnasienivå i B1-svenska. Dock borde det på något sätt tas upp att finskans konditionalis kan uttryckas på flera olika sätt på svenska.

Den pedagogiska grammatiken är antagligen orsaken också till att alla de olika betydelserna inte tas upp i läromaterialet utan att det presenteras endast modifierande betydelse, begreppet

hjälpverb och konditionalis. Det nämns även att *skulle* uttrycker futurum i förfluten tid men ingen ytterligare teori eller tydliga exempel på fenomenet ges. Enligt Gries & Ellis (2015:232) är det viktigt att ta upp i hur många olika kontexter och hur ofta konstruktionen kan förekomma i språket. Om inlärare får kännedom om olika betydelser och vad hen kan uttrycka genom att använda *skulle*, kan hen producera mångsidigare språk och lära sig att bättre förstå språkets små nyanser. De olika betydelserna hos *skulle* är dock inte alls enkla att förstå och har troligen därför utelämnats ur läromaterialet. Ett bra sätt att ta upp olika betydelser vore exempelvis en liknande språktipslåda som i bild 1 eller en enkel övning där inlärare ska koppla ihop en mening med den betydelse som den uttrycker.

Betoningen av modifierande betydelse kan också förklaras med pedagogisk grammatik. Sannis språktips-låda i *Gilla 1–2* (bild 1) presenterar hur svenskspråkiga använder artigare sätt att uttrycka sig medan finskspråkiga går rakt på sak, det vill säga att man här förklarar pragmatiska skillnader i språken. Vidare presenteras det också fraser med modifierande *skulle*. I materialet används det i allmänhet oftast verbkedjan *skulle vilja* vad gäller modifierande betydelse. Fraser som bildas med verbkedjan är helfraser som enligt Sundman (2014:126) är viktiga i språkinläringen. Dessa frekvent upprepade fraser hjälper inläraren att forma implicita språkkunskaper.

Hjälp verbet *skulle* presenteras inte separat i *Gilla 3* men det används i samband med bisatser och speciellt med indirekta frågesatser i grammatikdelen. Enligt Gries & Ellis (2015:229–231) inverkar användningsaktualiteten på inlärandet, eftersom inlärare bäst minns det som hen senast har stött på och det hjälper även i förståelsen av begreppet. Exempelvis kunde det tilläggas en språktipslåda som påminner om *skulle*- verbet vid sidan av grammatiken eller kunde man använda verbet mer i dialoger för att stöda inlärandet. I *Gilla 4* används det ofta samma exempelmeningar i läroböckerna, i diaserierna och stödappren i materialet för läraren. Detta har såväl för- som nackdelar. Upprepande av exempel eller nästan likadana exempel med lite variation stöder inläring genom att man då bättre kommer ihåg innehållet (Gries & Ellis 2015:229–231) men användning av varierande exempel ger inläraren mångsidigare inflöde som hjälper hen att lära känna igen strukturen (Hentunen 2004:72, Sundman 2014:122).

I *Gilla 4* förekommer *skulle* i kategorin text/dialog bara fem gånger (2,2 %) och den motsvarande andelen belägg i de två tidigare böckerna är också obetydliga. Texterna och dialogerna lyssnas på och läses mycket på lektionerna och övningarna baserar sig på dem.

Därför vore det bra att texterna eller dialogerna innehåller de grammatiska strukturer som ska läras in. (Hentunen 2004:72.) För att kunna lära sig språket via språkligt inflöde (*språkbruksbaserad andraspråksinläring*) behöver inlärare en riklig mängd inflöde och repetition av strukturer. (Ellis & Wulff 2015:75; Vaakanainen & Mäkilä 2018:169; Gries & Ellis 2015:228) Enligt Vaakanainen & Mäkilä (2018:169) är just språkligt inflöde utgångspunkten i den process där inlärare utvecklar konkreta språkliga uttryck till ett abstrakt mentalt schema om målspråkets struktur. I grammatikdelen av *Gilla 4* och dess material för läraren används sådana exempel som inte har någon tydlig kontext. Analysen har visat att det då i vissa fall är nästan omöjligt att komma fram till vad som är betydelsen med *skulle* i meningen. Strukturer som är flertydiga eller som används på olika sätt än på inlärarens modersmål är svåra för inlärare (se t.ex. Sundman 2014:127–128). Därför vore det viktigt att använda entydiga, enkla exempel med kontext.

Jag antog att alla de betydelser som är med i analysen inte förekommer i materialet. Det har visat sig vara så, eftersom deontisk och epistemisk betydelse inte används i materialet enligt min tolkning. Deontisk, intentionell och futural betydelse liknar dock mycket varandra (Sundman 2022: 9; SAG 4:312, 319–320) vilket gör analysen av materialet utmanande. Inget belegg har en sådan kontext som speciellt uppvisar deontisk betydelse. *Epistemiskt skulle* förekommer i en särskild typ av meningar och inga sådana har påträffats i materialet. I en tabell över hjälpverb i *Gilla 4* (bild 3) används dock en översättning av *ska* och *skulle* som särskilt kan användas vid epistemisk betydelse, nämligen *kuulemma*. Att det inte ges exempel på alla översättningar som presenteras i tabellen är litet underligt. De finska översättningarna blir då enstaka vilket kan medföra en risk att inlärare börjar använda verbet fel. Risken finns speciellt med finskans *-isi-*, alltså konditionalis. I de felaktiga fallen i materialet (exempel 99–102) kan användningen av *skulle* i stället för *ska* delvis ha orsakats just av att *skulle* uppfattas som motsvarighet till finskans konditionalis. Muittari (1990) och Sundman (2003; 2022) tar upp precis detta som ett typiskt fel som finskspråkiga gör. En ytterligare bidragande orsak till de felaktiga beleggen är att kravet på tempusföljd inte är så starkt i finska som i svenska varför finskspråkiga inte fäster uppmärksamhet vid huvudsatsens tempus utan använder *skulle* i stället för *ska* (Sundman 2023, Reuter 1988).

Finskans konditionalis är vanligen en motsvarighet till *hypotetiskt skulle* (Sundman 2022:15) vilket är en naturlig orsak till att hypotetisk betydelse mest används i läromaterialet. Villkorssatser betonas i materialet och de har också oftast konditionalis som översättning till finska. Sundman (2022:30) noterar att användning av tempusförskjutning i irreella

villkorsbisatser betonas i finskspråkigas svenskundervisning. Antalet övningar på villkorssatser under temat *konditionalis* är stort och det finns också mycket tilläggsövningar. Upprepning stöder inlärandet och hjälper inlärare minnas strukturen (Gries & Ellis 2015:229–231) men troligen blir alla övningar inte gjorda.

Att futural betydelse används relativt sällan är något överraskande, eftersom *skulle* också kan räknas som temporalt hjälpverb (se t. ex. Hultman 2015:144–146). Det nämns kort i grammatiken i *Gilla 4* att verbet motsvarar både konditionalis och futurum i förfluten tid. Det finns dock inte många belägg som uttrycker futural betydelse. Det vore bra att ha separata och tydliga exempel på samt övningar på futurum och konditionalis. Det är dock möjligt att analysera vissa förekomster på ett annorlunda sätt än vad jag har gjort eftersom vissa belägg inte tydligt representerar endast en betydelse.

Resultaten av denna undersökning kan vara nyttiga för läroboksförfattare och -utgivare samt för svensklärare eftersom de visar hur varierande användning av *skulle* kan vara och hur verbet används i läromaterial. Förhoppningsvis kommer man att skapa sådana läromaterial som presenterar *skulle* mångsidigt med alla dess betydelser och inte bara som motsvarighet till finskans *-isi-*. Mångsidigt läromaterial hjälper språkinlärare att använda *skulle* på rätt sätt och sålunda minskar risken att verbet över- eller underanvänds.

Det är viktigt att notera att kategoriseringen av beläggen har varit mycket utmanande. I många fall har valet mellan olika betydelsekategorier varit svårt. Därför ger denna studie ingen fullständig bild av *skulle* i ett läromaterial. Vidare är det viktigt att notera att allt material i läroböckerna eller i dess material för lärare troligen inte används på lektionerna, speciellt blir tilläggsövningar inte alltid gjorda. Snabba eller begåvade elever hinner göra mer än de som är omotiverade eller har det svårt att studera främmande språk. Ibland räcker inte tiden och läraren måste fatta beslut vilket kapitel som utelämnas helt. Därför ger denna undersökning inte heller någon fullständig bild av det språkliga inflödet med *skulle* som läromaterialet erbjuder gymnasisterna. Då materialet i undersökningen består av en läroboksserie är det inte möjligt att generalisera resultaten. I fortsättningen vore det viktigt att jämföra olika läroboksserier och förekomsten av olika betydelser av *skulle* i dem för att få en mer pålitlig bild av hur *skulle* presenteras för finska språkinlärare. Det vore även intressant att jämföra läromaterial i A- och B1-svenska.

Litteratur

- Aalto, Minna; Forsblom, Nina; Juuti, Satu; Leino, Annika & Siitarinen, Anna-Stiina 2021. *Gilla 1–2*. Digital lärobok. Edita Publishing Oy
- Aalto, Minna; Forsblom, Nina; Juuti, Satu; Leino, Annika & Siitarinen, Anna-Stiina 2021. *Gilla 3*. Digital lärobok. Edita Publishing Oy
- Aalto, Minna; Forsblom, Nina; Hyvärinen-Andersson Anna-Maria; Juuti, Satu; Leino, Annika & Siitarinen, Anna-Stiina 2022. *Gilla 4*. Digital lärobok. Edita Publishing Oy
- Andersson, Erik 1988. Att återge ord och innehåll. I: Språkbruk 2/1988. Tillgängligt: <https://www.sprakbruk.fi/-/att-aterge-ord-och-innehall> [Hänvisad 22.2.2023]
- Ellis, Nick C. & Wulff, Stefanie 2015. Usage-based approaches to SLA. I: VanPatten & Williams (red.) *Theories in Second Language Acquisition*. Andra upplagan. New York: Routledge. S. 75–93.
- Gries, Stefan Th. & Ellis, Nick C. 2015. Statistical Measures for Usage-Based Linguistics. I: *Language Learning* 65 (1). S. 228–255. Language Learning Research Club, University of Michigan.
- Hentunen, Anna-Inkeri 2004. *Rakennetaan kielitaitoa. Käytännön konstruktivismia kielitöidenopettajille*. Helsingfors: WSOY.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Utbildningsstyrelsen. Tillgängligt: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf [hänvisad 4.1.2023]
- Läropliktslagen. Webbversion. Tillgängligt: <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2020/20201214#Pidm45053756794048> [hänvisad 19.11.2022]
- Muittari, Veikko 1990. *Om nödvändighetsbetecknade modalverb i finskspråkiga abiturienters inläraresvenska*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston pohjoismaisten kielten laitoksen julkaisuja 7.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Utbildningsstyrelsen. Tillgängligt: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf [hänvisad 4.1.2023]
- Pietilä, Päivi & Lintunen, Pekka 2014. Kielen oppiminen ja opettaminen. s. 11–25. I: *Kuinka kieltä opitaan*. Toim. Pietilä Päivi ja Lintunen Pekka. Helsingfors: Gaudeamus.
- Reuter, Mikael 1988. *Felanvänt skulle*. I: Reuters ruta 6/5 1988. Institutet för de inhemska språken. Webbversion. Tillgängligt:

- https://www.sprakinstitutet.fi/sv/publikationer/sprakspalter/reuters_rutor_1986_2013/1988/felanvant_skulle
- Rissanen, Sanna 2022. *Undervisning av skall i gymnasieläroböcker i svenska på nivå B1*. Biämnesavhandling. Åbo universitet. Tillgängligt: <https://www.utupub.fi/handle/10024/153453>
- Saanila, Kai A. 1983. *Vad motsvaras finskans -isi- av i svenskan*. s. 123–136. I: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen (AFinLA) julkaisuja 35. Seija Tiisala (utg.). Helsingfors.
- SAG= Teleman, Ulf, Helberg, Staffan, Andersson, Erik 1999. *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Svenska Akademien. Webversion. Tillgängligt: <https://litteraturbanken.se/f%C3%B6rfattare/TelemanU/titlar/SvenskaAkademiensGrammatik/sida/1/faksimil>
- Smedberg, Elma-Kaisa 2020. *Konditional satsfogning och skulle i finska abiturienters uppsatser i svenska*. Avhandlingen Pro Gradu. Åbo universitet. Tillgängligt: <https://www.utupub.fi/handle/10024/151015>
- Sundman, Marketta 2003. *Skall och skulle i att-satser ur en finsk inlärares perspektiv*. s. 229–243) I: *Svenskan i Finland* 7. Sorvali, Irma & Rossi, Paula (red.) Uleåborg: Uleåborgs universitet.
- Sundman, Marketta 2011. *Helsekvenser i finska grundskolelevers skrivande*. I: Edlund & Mellenius (red.) *Förhandlingar vid Trettioförsta sammankomsten för svenskans beskrivning*. Umeå universitet: Institutionen för språkstudier. S. 327–336.
- Sundman, Marketta 2014. *Kuinka kielioppia opitaan ja opetetaan*. s. 114–137. I: *Kuinka kieltä opitaan*. Toim. Pietilä Päivi ja Lintunen Pekka. Helsingfors: Gaudeamus.
- Sundman, Marketta 2022. *Bruket av hjälpverbet skulle, tempusförskjutning och konjunktiv*. Opublicerat manuskript.
- Vaakanainen, Veijo & Mäkilä, Mari 2018. *Meningsstruktur i två läroboksserier för svenskundervisning på högstadienivå*. s. 168–182. I: *Svenskan i Finland* 17. Beatrice Silén, Anne Huhtala, Hanna Lehti-Eklund, Jenny Stenberg-Sirén och Väinö Syrjälä (red.) Helsingfors: Helsingfors universitet.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Webbversion. Tillgängligt: <http://scripta.kotus.fi/visk>
URN:ISBN:978-952-5446-35-7

Lyhennelmä

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten ruotsin kielen apuverbi *skulle* esitellään lukion B1-ruotsin digitaalisessa oppikirjasarjassa ja mitä kyseisen verbin merkityksiä sarjassa käytetään. Monille suomalaisille kielenoppijoille on tuttua, että *skulle* vastaa suomen konditionaalia, eli *-isi*-muotoa, mutta se ei aina pidä paikkaansa. Tästä aiheutuu, että suomenkieliset käyttävät usein liikaa *skulle*-verbiä tai jättävät sen pois pakollisissa yhteyksissä. Siksi on tärkeää selvittää, miten ja missä merkityksissä kyseinen verbi esitellään oppikirjoissa, jotka ovat usein kielenoppijan ensisijainen kielisyötteen lähde (Sundman 2011:330; Vaakanainen & Mäkilä 2017:169). Tutkimuksessa ei oteta kantaa opettamiseen tai siihen, miten oppimateriaaleja käytetään opetuksessa vaan näkökulma on koko ajan itse oppikirjoissa ja niiden lisämateriaalissa sekä opettajan materiaalissa.

Skulle-verbiä oppikirjoissa ei ole tietääkseni tutkittu aikaisemmin. Tutkimuksia on tehty lähinnä siitä, miten suomalaiset kielenoppijat käyttävät kyseistä verbiä teksteissään (esimerkiksi Muittari 1990, Sundman 2003) tai teoreettisemmista, kieliopillisista lähtökohdista (esimerkiksi Törnudd-Jalovaara 1991). Koska tutkimusta ei ole tehty oppikirjojen näkökulmasta, on tämän tutkimuksen tekeminen erityisen merkityksellistä.

Tässä tutkimuksessa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Miten apuverbi *skulle* esitellään materiaalissa?
- Miten usein ja missä *skulle* esiintyy materiaalissa sekä mitä sen merkityksistä käytetään?

Teoreettinen viitekehys

Apuverbi on verbi, jolla on tavallisesti pakollisena ja ainoana määritteenä toinen verbi- tai partisiippifraasi. Pääverbi nähdään fraasin pääsanana, vaikka se on syntaktisesti apuverbin määrite. Sen takia apuverbillä on vain vähän omaa merkitystä ja joissain tapauksissa sen ilmaisema merkitys voidaan ilmaista pääverbiä taivuttamalla. Apuverbit jaetaan viiteen luokkaan syntaktisen käyttötarkoituksen mukaisesti. (SAG 2:536; Hultman 2015:144.)

Skulle-apuverbin käyttö on tavallista *att*-lauseissa, jotka ovat hypoteettisia tai viittaavat siihen, mitä joku toinen sanoo. Joissain tapauksissa *skullen* käyttö on temporaalista eli se ilmaisee

pää ja sivulauseen välistä ajallista eroa. (Sundman 2003:231–234). Sundmanin (2003:241) mukaan *skulle*-verbin käyttö on pakollista finaalisissa sivulauseissa sekä konteksteissa, joissa sen käyttö on temporaalista. Muittari (1990:71) mainitsee verbin käytön myös konditionaalisissa lauseissa, joissa voidaan käyttää vaihtoehtoisesti esimerkiksi tempuksen muutosta preesensistä imperfektiin tai *skall*-verbiä. *Skullen* käyttö on tavallista lisäksi erilaisissa sivulauseissa, kuten ehtolauseissa (Saaniola 1983:125). Jos puhuja haluaa ilmaista skeptistä suhtautumista sanomaansa asiaan, voi hän käyttää sivulauseessa *skullea*. Joissain tapauksissa *skulle*-verbin poisjättäminen muuttaa lauseen merkitystä (Muittari 1990:73.)

Skulle-apuverbillä voi olla useampi eri merkitys kontekstin mukaan. Tässä tutkimuksessa käytetään Sundmanin julkaisemattomassa käsikirjoituksessa (2022) käytettyä luokittelua. *Futuraalinen merkitys* tarkoittaa yleensä *skulle*-lauseissa menneen ajan futuuria, jolla ilmaistaan sivulauseessa päälauseen tapahtuman jälkeen tapahtuvaa asiaa. Suomen vastine on yleensä konditionaali. Sitä käytetään tietyissä *att*-lauseissa ja finaalisissa sivulauseissa. (Sundman 2022:36; SAG 4: 263–266.) *Intentionaalinen merkitys* ilmaisee, että lauseen tapahtuma toteutuu subjektihenkilön päätöksestä tai ilmaisee henkilön epävarmuutta tulevasta tapahtumasta. Suomen vastine on usein verbit *aikoa* tai *pitää*. (SAG 4:312; Sundman 2022:32.) *Deonttinen merkitys* on kyseessä, kun lause ilmaisee normin, velvollisuuden tai tarpeen tehdä jotakin. Suomessa voidaan käyttää useaa eri ilmaisua, mutta ei yleensä konditionaalia. (SAG 4:312, 316; Sundman 2022: 11, 33.) *Episteeminen skulle* ilmaisee, että sanottu asia on totta sen perusteella, mitä subjektihenkilö on kuullut tai lukenut ja joskus sillä voidaan ilmaista puhujan skeptistä suhtautumista aiheeseen. Suomessa käytetään usein konditionaalia vastaavissa tilanteissa. (SAG4:312–314; Sundman 2022:13–14.) *Hypoteettinen skulle* ilmaisee, että lauseen sisältö ei ole totta puhuhetkellä, mutta voi toteutua eri tilanteessa. Tyypillisiä ilmentymiä ovat esimerkiksi ehtolauseet. Suomen vastine on konditionaali. (SAG 4:314–315; Sundman 2022:15, 35.) Modifioiva merkitys on kyseessä tilanteissa, joissa *skullen* avulla ilmaistaan kohteliaisuutta. Se esiintyy tyypillisesti verbien *vilja* ja *kunna* kanssa. Suomen vastine on konditionaali. (SAG 4:315–316, Sundman 2022:36.)

Teoreettisen viitekehyksen toisena osuutena on kielenoppimisen ja oppikirjojen tarkastelu. Kieliopin näkyminen oppikirjan teksteissä on tärkeää, koska se tukee opittavan asian muistamista ja automatisoidun kielitaidon kehittymistä sekä auttaa rakenteen käyttökontekstin hahmottamisessa (Hentunen 2004:72; Gries & Ellis 2015:229–231). Sundmanin (2014:126) mukaan on tärkeää, että kielenoppija pääsee harjoittelemaan opittavaa rakennetta niin paljon kuin mahdollista. Rakenteet, joilla voi olla monta eri merkitystä tai jotka poikkeavat oppijan

äidinkielestä ovat vaikeita (Sundman 2014: 127–128). Sundmanin (2014:133–134) toteaa, että kieliopin oppiminen usein toistuvien fraasien kautta on tärkeää, sillä niiden kautta kielenoppija oppii rakenteen käytön ja vähitellen oppii muokkaamaan sen eri tilanteisiin sopiviksi, mikä mahdollistaa sujuvan kielenkäytön jo varhaisessa vaiheessa. Hentunen (2004:74) tuo esille myös opittavan kielen vertailun muiden kielten kanssa, koska se voi auttaa hahmottamaan, mistä rakenteessa on kyse. Käyttöpohjaisella lähestymistavalla (*Usage-based approach*) viitataan kielenoppimiseen, joka tapahtuu kielisyötteen kautta (Ellis & Wulff 2015:75). Kielisyöte tarkoittaa kohdekielistä kielellistä materiaalia, jonka kielenoppija kohtaa ja jonka avulla hän voi omaksua kieltä (Pietilä & Lintunen 2014: 16–17). Oppikirjoissa yleensä käytettävä pedagoginen kielioppi on sovellettua ja sisältää vain asiat, jotka eroavat kielenoppijan äidinkielestä ja jotka nähdään välttämättömiksi kielen ymmärtämiselle ja tuottamiselle (Sundman 2014:116).

Aikaisempaa tutkimusta apuverbistä oppikirjoissa ei juurikaan ole. Apuverbejä *skall* ja *skulle* on tutkittu etenkin kielenoppijoiden teksteissä (esim. Muittari 1990, Sundman 2003 ja 2022) sekä teoreettisemmista lähtökohdista (Törnudd-Jalovaara 1991). Tutkimusten mukaan suomalaisilla kieltenoppijoilla on tapana käyttää *skulle*-apuverbiä virheellisesti tilanteissa, joissa sitä ei tarvita tai vastaavasti jättää se pois konteksteista, joissa se on pakollinen. Tämän takia on perusteltua tutkia, miten verbi tuodaan esille oppikirjoissa.

Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuksen aineisto koostuu lukion B1-ruotsin digitaalisesta oppikirjasarjasta *Gilla* (Aalto, M., Forsblom, N., Hyvärinen-Andersson A-M.; Juuti, S., Leino, A. & Siitarinen, A-S 2021–2022), joka on Edita Publishing oy:n julkaisema. Tutkimuksessa on mukana sarjan kolme ensimmäistä kirjaa (*Gilla 1–2*, *Gilla 3* ja *Gilla 4*), jotka on julkaistu syksyn 2022 alussa, jolloin tutkimuksen materiaali on kerätty. Tutkimuksessa on mukana sekä digitaalinen oppikirja lisämateriaaleineen että opettajan materiaali jokaisesta kirjasta. Apuverbit ja konditionaali esitellään kirjassa *Gilla 4*, jota käytetään lukion B1-ruotsin neljännessä moduulissa, mutta on perusteltua ottaa mukaan myös kaksi aiempaa kirjaa. On mielenkiintoista selvittää, millä tavalla *skulle*-verbi tuodaan esille muissa sarjan kirjoissa ja eroaako sen käyttö eri kirjoissa.

Aineisto on kerätty poimimalla materiaalista jokainen lause tai fraasi, jossa *skulle*-verbi esiintyy. Osumat, joissa verbi esiintyy yksittäisenä sanana tai fraasissa täysin ilman

kontekstia, on jätetty pois. Mukaan on otettu myös jokaisen osuman suomennos, joka on merkitty =-merkillä. Jos materiaalissa ei ole ollut suomennosta, olen suomentanut sen itse, jolloin merkinä on >. Tämän jälkeen jokainen osuma on analysoitu ja määritelty, mitä *skullen* merkitystä ne edustavat. Merkitykset on luokiteltu Sundmanin (2022) julkaisemattomassa käsikirjoituksessa käyttämän luokittelun mukaisesti, poikkeuksena modifioiva merkitys, jonka olen ottanut omaksi luokakseen sen runsaan esiintymisen takia. Analyysissa käytettävä luokittelu on siis deonttinen, episteeminen, futuraalinen, hypoteettinen, intentionaalinen ja modifioiva merkitys. Joissakin tapauksissa merkitysluokkaa on mahdotonta päätellä tai kyseessä voi olla kontekstin mukaan useampi eri merkitys, mutta olen sijoittanut nämä tapaukset siihen ryhmään, jota ne selkeimmin edustavat. Lisäksi on laskettu, minkä verran eri merkitysluokkia esiintyy ja analysoitu mitä eroja esiintyvyydessä on. Tutkimus on kvalitatiivinen oppikirja-analyysi kvantitatiivisilla piirteillä.

Tulokset ja pohdinta

Skullen käyttöä esitellään jo heti kirjan *Gilla 1–2* alussa *Sannis språktips* -vinkkilaatikossa. Siinä verbi esitellään kohteliaisuutta ilmaisevana ja suomen *-isi*-muotoa vastaavana. Apuna käytetään vertailua englannin kieleen, mikä voi auttaa oppijaa ymmärtämään rakenteen merkitystä (Hentunen 2004:74). Kirjassa käytetään myös verbistä puhekielistä muotoa *sku*. *Gilla 3*:ssa verbiä tai sen käyttöä ei esitellä erikseen, vaikka verbi esiintyy teksteissä ja tehtävissä, erityisesti sivulauseisiin liittyvässä kielioppiosiossa. Finaalisten sivulauseiden yhteydessä ei mainita, että *skulle*-verbin käyttö on niissä pakollista (katso Sundman 2003:241), vaikka verbi esiintyykin esimerkkilauseissa. Epäsuorien kysymyslauseiden yhteydessä verbiä käytetään lähinnä päälauseissa.

Gilla 4 on tutkimukseni kannalta merkittävin, sillä sen kielioppiosiossa esitellään apuverbit ja konditionaali. *Skulle* esitellään kieliopissa vaillinaisiin apuverbeihin kuuluvana yhdessä preesensmuoto *ska*:n kanssa. Niille annetaan myös yhteiset suomennokset. On kiinnostavaa, että opettajan materiaalissa esiintyy osittain eri suomennokset: kirjassa *pitää*; *aikoa*; *-isi*; *kuulemma* sekä opettajan materiaalin diaesityksessä *pitää* ja *on velvollisuus* (*sitova määräys*). Myöhemmässä diassa tuodaan esille myös käännökset *aikoi*, *piti* ja *-isi* (*konditionaali*). Esimerkkejä annetaan melko vähän, eikä niissä ole aina kontekstia, jolloin verbin merkitystä on vaikea määrittellä. Apuverbimonisteessa *skulle*-verbin käyttö on merkitty haastavammaksi kuin *ska*-verbin. Seuraava kieliopin osio on *konditionaali*, jossa esitetään, että konditionaali muodostetaan *skulle*-verbin avulla, vaikka asia ei aina ole näin (katso esim. Saanila 1983).

Esille tuodaan myös kohteliaisuusmuodot. Ehtolauseet esitellään I ja II konditionaalina. Opettajan materiaalin diaesityksessä konditionaaliin liittyen käytetään samoja esimerkkejä kuin kirjassa, mutta I ja II konditionaalia ei mainita, toisin kuin kirjassa ja kielioppimonisteessa. Monisteessa käytetään samankaltaista lausetta eri aikamuotojen ja lausejärjestysten harjoitteluun, mikä tukee oppimista. Monisteessa myös mainitaan, että ehtosivulauseessa ei saa käyttää *skulle*-verbiä, vaikka sitä käytetään etenkin puhekielessä ja joissakin kirjakielen erityistapauksissa (katso esim. Muittari 1990:71–72).

Aineistosta poimittiin 360 tapausta, joissa käytetään *skulle*-verbiä. Niistä 17,2 % on *Gilla 1–2*:ssa, 20,8 % *Gilla 3*:ssa ja 61,9 % *Gilla 4*:ssä. Suurin osa tapauksista kuuluu kategoriaan tehtävä/peli. Teksteissä tai dialogeissa esiintymät vähenevät joka kirjassa. *Gilla 1–2*:ssa 35,5 % esiintymistä on dialogeissa, *Gilla 3*:ssa enää 9,3 % ja *Gilla 4*:ssä ainoastaan 2,2 %. Esiintymät teksteissä tai dialogeissa olisivat tärkeitä kielenoppimisen kannalta, koska niitä toistetaan usein oppitunneilla lukemalla ja kuuntelemalla (Hentunen 2004:72).

Kaikki *skullen* merkitykset eivät esiinny materiaalissa. Hypoteettinen merkitys on yleisin sen muodostaessa 61,4 % kaikista esiintymistä. Se on myös *Gilla 4*:n yleisin merkitys, mikä selittyy kirjassa esitettävällä kieliopilla sekä etenkin ehtolauseisiin liittyvien tehtävien runsaalla määrällä. Modifioiva merkitys on toiseksi yleisin (30,3 %) ja muodostaa yleisimmän ryhmä sekä *Gilla 1–2*:ssa sekä *Gilla 3*:ssa. Se on myös ainoa merkityksistä, joka esitellään materiaalissa. Tätä voi selittää pedagogisen kieliopin käyttö, jonka tarkoituksena on tuoda esille opetuskielen sekä opetettavan kielen välisiä eroja sekä tuoda esille vain kielenkäytölle tarpeelliset rakenteet (Sundman 2014:116). Futuraalinen merkitys on kyseessä 6,1 % tapauksia ja intentionaalinen 1,1 %:ssa. Deonttinen ja episteeminen merkitys eivät esiinny ollenkaan materiaalissa. Se, ettei kaikkia merkityksiä esiinny eikä niitä myöskään esitellä materiaalissa voi myös selittyä pedagogisen kieliopin käytöllä. Neljässä tapauksessa on käytetty *skulle*-verbiä virheellisesti presensmuoto *ska*:n sijasta. Vastaava virheellinen käyttö nousee esiin tutkimuksissa suomenkielisten teksteistä, joissa he käyttävät kyseistä verbiä (esim. Muittari 1990 ja Sundman 2003, 2022)

On tärkeää huomata, että tämä tutkimus ei anna yksiselitteistä kuvaa *skulle*-verbistä lukion oppikirjoissa, koska mukana on ollut vain yksi oppikirjasarja. Jatkossa olisi tarpeellista vertailla *skullen* esittelemistä ja merkitysten käyttöä eri oppikirjasarjoissa, jotta voitaisiin muodostaa kokonaiskuva aiheesta. Olisi mielenkiintoista vertailla myös A- ja B-ruotsin materiaaleja.